

XXI. évfolyam, I. szám
2024. január

LASSI LAUVIÉ

A Magyar Tolkien Társaság
Hivatalos kiadványa

NÚMENOR AZ UTOLSÓ HAJÓ

BEKÖSZÖNŐ

Bár a Tolkien Levelező Versenyre beküldött alkotások már az első évad óta gyakori vendégek a *Lassi Laurië* lapjain, címlapra először a legutóbbi számnál került belőlük – majd most egyből megint. Ezúttal egy frissen beérkezett képre csaptunk le, de csak a fele fért a keretbe: érdemes megnézni az egészszet a Facebook-oldalunkon vagy a TLV blogján. A címe *Thangorodrim lerombolása*, szereplői Glorfindel és Estel – a művésznak az a benyomása, hogy Aragorn személyes tapasztalatokra gondolhatott vissza, amikor közölte Bilbóval, hogy ha van képe „Elrond házában Eärendilről énekelni, akkor ehhez neki semmi köze”.

A hátsó belső színes oldalon is idei quendi versenyzők munkái láthatók: termésekből kellett olyan jelenetet kirakniuk, ahol legalább három nép képviselője beszélget. Az alkotók közt vannak csapatok és egyéni versenyzők: az immár tízéves nemzetközi kategória veteránjai, sőt korábbi győztesei; az első években iskolásként induló, most felnőttként újraalakuló csapat; de olyanok is, akik két nevezés közt még a szervezést is kipróbálták. A versennyel való együttműködés nem csak a személyi átfedések miatt különleges számunkra: maga a szerkesztőségi munka sok más szervezésnél közelebb áll a levelező fordulók feladatainak kiötléséhez, sőt a megoldásához is. Nem látjuk, hogyan fogadják az eredményt a másik oldalon, sokszor még azt sem tudjuk, kinek a kezébe kerül.

De azért ne féljete felfedni ezt a titkot, és megírni nekünk, ha tetszik, amit csinálunk, vagy éppen kifogással élnétek: az efféle párbeszéd igencsak motiváló tud lenni. Ennél már csak annak örülünk jobban, ha segítetek a folytatásban: mindig szívesen látjuk a cikkeiteket, és akár a szerkesztői csapathoz is lehet csatlakozni. Ha pedig inkább a képzőművészeti alkotás vonz, akkor ajánljuk figyelmetekbe a pályázati kiírást a 21. oldalon: nem támaszkodhatunk örökre a TLV-re, a nyáron szeretnénk egy kifejezetten a *Lassi Laurië* számára készült borítóval megjelenni!

Metaflora

TARTALOM

KRÓNIKA

2023. július–december 3

BESZÁMOLÓK

Kettes típusú szórakozás 4
Első tábor: utolsó hajó 6
Valóban élni 7
Kiruccanás Nargothrondba 8
Tündék a könyvtárban • Tolkien Rómában 9
Kószák a dunántúli Kéken 10
Fëanor és a betlehemi csillag 12

NYELVÉSZ

A kobold ábécé 13
Akár az acéljyak pendülése – az adúni nyelv 18

INTERJÚ

Új Tolkien társaság a szomszédban 22

TALÁNYOK

Nyereményjáték • TLV-ízeltő 25

AJÁNLO

Tolkien élete gyerekeknek? 26
Gollam bukása 27
Orkok és orgonák 28
Varázslatos összejövétel Középföldén 29
Régi tanulmányok új köntösben 30

IRODALOM

A fekete fa 32
A megyei naptárról 33
A valinori macskainvázio 34

KISOKOS

Oxford – Tolkien nyomában 36

Lassi Laurië – A Magyar Tolkien Társaság hivatalos kiadványa □ Magyar Tolkien Társaság © 2024

Székhely: 1046 Budapest, Pöltenberg Ernő u. 25. 1/1. □ **Felelős kiadó:** Deák Adrienn, Mikesey Anna, Sági Kiss Dániel

Szerkesztőség: lassi.szerkesztoseg@tolkien.hu □ **Rendelés:** lassi.rendeles@tolkien.hu

Főszerkesztők: Orthmayr Flóra (Metaflora), Selmeczi Szonja (Níniel-Nienor)

Szerkesztőség: Bartók Nagy Tamás (Toma), Derényi Róbert (Lóbelt), Forgács Máté (Hirannor Luinthôn), Karakas Dániel, Pálfi Botond (Tindómë), Sárközy Anna Regina (Snufi) □ **Lektor:** Barna Bálint (Gandalf)

Tördelés: Selmeczi Szonja □ **Design:** Nodlee □ **Tengwar font:** Parmaite by Måns Björkman

Címlapkép: Eva Zahradníková (Mirach) [TLV 2023/2024] □ **Borítók:** Tolkien Tábor: Barna Bálint, Berecz Krisztina Anna (Kriszana), Kaszásné Verécsi Gabriella (Finc), Kiss Tünde, Orthmayr Flóra, Rácz Lilian, Tóth Gergely (Alyr), Zsidek Barbara (Bari) • TLV 2023/2024: Galendae / Fírimar, Renzo Caimotto (Daeron Vardamir), Zagar Cú agh Bark, Eva Zahradníková, OMA - Orc Magic Apprentices • Smaug: Pálfi Botond • A borítómontázsokat szerkesztette: Bartók Nagy Tamás

Nyomta: Raszter Nyomda • HU ISSN 1589-6315 (nyomtatott) • HU ISSN 2560-1598 (online)

WHAT'S ON—TIMELINE

3

A quick overview of Hungarian Tolkien Society events and other news from July to December. *The Fall of Númenor* was published in Hungarian this autumn, and *The Treason of Isengard* is expected for the spring!

WHAT'S ON—STORIES

4

We bring two reports on our Númenórean summer camp “The Last Ship”: one by an experienced participant and another by a newbie organiser. Read about our autumn programs, Mabon and the Creative Autumn Meeting, as well as about the literary day in the Metropolitan Ervin Szabó Library and the Tolkien exhibition in Rome. Follow our rangers as they continue their hikes along the famous National Blue Trail, and finish with our Christmas celebration.

LANGUAGES & LETTERS

The Goblin Alphabet: Construct Another Alphabet and Blame the Bear! 13

Flóra Orthmayr and Tamás Bartók-Nagy analyse the Goblin Alphabet constructed by North Polar Bear in *The Father Christmas Letters* and recommend a “Hungarian mode”.

Like the Twang of Steel Bows: The Adúnaic Language 18

Adrienn Deák sums up what is known about the Adúnaic language (don't get confused: the word Adúni is used here as the Hungarian equivalent of Adúnaic, not as the Westron word for Westron).

INTERVIEW

A New Tolkien Society in the Neighbourhood 22

Our interviewee in this issue is Mina Lukić Gunner, who has recently announced the founding of a Serbian Tolkien Society: we asked her about their plans, Tolkien fandom and the current corrected translations in Serbia.

RIDDLES

25

The first task challenges the reader to pair places with the food met or eaten there by our favourite hobbits in the course of their adventures: ordering the foods by the place numbers gives you the solution with which you can compete for a Hungarian copy of the *Unfinished Tales*. The next tasks are a bit of lore-based mathematics and mixed-up names from the Tolkien Mailing Competition.

REVIEWS

26

Anna Mikesy and her family review the biographical children's book *John Ronald's Dragons* by Caroline McAlister. Szonja Selmeczi shares her disappointment with the recent *The Lord of the Rings: Gollum* computer game. Máté Forgács introduces Moritz Eggert's musical composition for organ entitled *Orck* and reports on its world premiere. Anna Regina Sárközy tells about her experience with the Middle-earth-themed edition of the card game *Magic: The Gathering*. András Lázár recommends Iván Uhrman's new book, *Messages to Middle-Earth*, a selection from his previously published studies.

LITERATURE

32

Two short stories are chosen from the Tolkien Mailing Competition submissions: in the older one, titled *Black Wood*, Eva Zahradníková shares how a treasure from Gondor was found in a modern archaeological excavation; while in the more recent piece, the team “Curse-Merchants of Mandos” tells about *The Cats' Invasion of Valinor*. In addition, Gergely Tóth imagines a phone call between Tolkien and Unwin about the crazy idea of hobbit calendars.

BEGINNER'S GUIDE TO TOLKIEN

A Tolkienite Tour of Oxford 36

This time we walk through the streets of Oxford and try to list as many notable locations as we could cram into one page—his colleges, residences, favourite pubs, and favourite churches, with a glimpse of the museum shop for the best Middle-earth gifts.

2023. JÚLIUS–DECEMBER

Írta: Selmeczi Szonja (Níniel-Nienor)

Nyár

A Társaság 20. nyári nagytáborát **Númenor: Az utolsó hajó** néven tartottuk július 28. és augusztus 6. között új helyszínen, Bükkszentkereszten. A tábor koncepciója változott a korábbi évekhez képest: a táborozók mélyebben bevonódhattak a keretjátékba saját karaktereikkel, az újakat mentorprogram segítette, és a részvétel időtartama is választható volt. A most kipróbált újításokat tovább finomíthatja ugyanaz a szervezői csapat, miután a Tanács a két beérkezett 2024-es táborpályázat közül az övék mellett tette le voksát.

Ősz

Szeptember 2-án **Tolkien halálának 50. évfordulójáról** emlékeztünk meg a Múzeumkertben, a YouTube-csatornánkon megemlékezés-sorozatban osztottuk meg néhány ismeretterjesztő előadásunk videóját. Másnap **tábori utótalálkozót** tartottunk a Grundon. A hónap elején indult el Füzessy Tamás (Ankalimon) „*J. R. R. Tolkien – a modern mítoszteremtés és az ősi európai mitológiák*” **kurzusa** a Károli Egyetemen.

Szeptember 22-én a **Mabont** ünnepelte egy nagyobb csapat a kecske-hegyi kőfejtőnél. A kora délutáni hobbit piknik a közeli réten folyt, a szokásos tábortüzezés, mesélés pedig a katlanban.

Október 20–23. között három év kihagyás után újra vizsgatértünk Seregélyesre a **Kreatív Őszi Művészeti Találkozó** alkalmából. Pénteken bállal indult a rendezvény, majd kétnapi kézműveskedés, írás, tánc, harc és barkácsolás után kerültek bemutatásra a műhelyfoglalkozások eredményei. A hétvégét ki bulival, ki társasjátékkal vagy beszélgetéssel zárta.

November 6-án elindult a **Tolkien Levelező Verseny** legújabb évada. A már megszokott kategóriák mellett újdonságként idén először a nemzetközi kategóriában is nevezhettek csapatok az egyéni versenyzők mellett.

November 25-én a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár meghívására a régi TLV-döntőkről ismerős palotatermekben szerveztünk tengwar- és rúnaoktatást, kvízzjátékot, társasjátékot és fegyverkiállítást „**Az irodalom életre kel(1) – Film. Színház. Zene**” rendezvény keretében.

A rákövetkező napon rendeztük meg az **MTT Piacot**, ahol szebbnél szebb kreatív alkotásokat vásárolhattak meg a látogatók. A koszorúkészítéssel és tombolával is megfűszerezett program végül közösségépítő sörözéssel zárult.

Tél

Szentestéig az **MTT online adventi kalendárium** ablakait nyitogattuk, ami minden napra vicces Féanor-képregényt,

karácsonyi verset vagy novellát, programajánlót vagy ajándékötleteket rejtett. December 15-én az Africafe Clubban az **MTT karácsonyon** együtt ünnepeltünk.

Ősszel indult az egy éven át tartó új kihívás, a **hobbit bingó**. Négy évszak hobbitjellegű tevékenységeit lehet dokumentálni a közösségi médiában a **#hobbitbingo** címkével. A teljesítőik regisztráció után akár önbevallásos alapon is jelentkezhetnek a kisebb nyereményekért. A téli kihívás még javában tart, március 21-ig gyűjthetitek az x-eket. Kövessétek a hashtaget, és regisztráljatok a tolkien.hu/hobbit-bingo-tel oldalon!

Megjelenések

Szeptemberben jelent meg Alan Sisto és Shawn Marchese, a The Prancing Pony Podcast alkotóinak tollából a *Why We Love Middle-earth: Stepping into the Road* című kötet Tolkien és a rajongók világáról. Ugyanebben a hónapban jelent meg a *J.R.R. Tolkien in Central Europe* tanulmánykötet Nagy Gergely (Lamorak) két írásával.

Újra kapható a *The Road Goes Ever On* daloskönyv, benne Tolkien versei Donald Swann által megzenésítve. Októberben vált teljessé Paul Corfield Godfrey *A szilmarilok* operaciklusa *Az Izzó Harag Háborúja* című 5. résszel, egyúttal az eddigi ciklus összkiadása is elérhetővé vált.

November 9-én került a könyvesboltokba a *The Letters of J. R. R. Tolkien* átdolgozott és bővített kiadása 150 eddig nem publikált levéllel. A „régii” levelek számozását megtartották, a közéjük kerülő új levelek betűjelekkel kiegészített számokat kaptak. Ugyanezen a napon a magyar olvasókörzönség is örülhetett: egy évvel az eredeti angol nyelvű verzió után hozzánk is megérkezett a *Númenor bukása* Bonác Ágnes fordításában.

További jó hír, hogy 2024 márciusára várható magyarul a Középfölde Históriaja 7., A Gyűrűk Ura története 2. kötet, a *Vasudvard áruháza*.

Jövő

Február 17-én cyberpunk farsangi multság lesz az Africafe Clubban. A Tolkien Nap megszervezésére egyelőre nem érkezett pályázat, még jelentkezhetnek lelkes szervezőcsapatok. Izgalmas lesz a tavasz a Társaság hivatalos életében is: a májusi közgyűlésen megint elnököket kell választani.

A hagyományosan március 25-én tartott Tolkien-olvasás napjának kiemelt témáját a Tolkien Society már meghirdette: „service and sacrifice” (szolgálat és áldozathozatal).

A 2024-es nyári táborát a tervek szerint újra Bükkszentkereszten tartjuk július 25. és augusztus 4. között.

KETTES TÍPUSÚ SZÓRAKOZÁS

Tolkien Tábor – 2023. július 28. – augusztus 6.

Írta: Mariai-Lakatos Dorottya (Dodie)

A 2023-as Tolkien Tábornak úgy indultam neki, hogy „majd lesz valami”. Sűrű fél év állt mögöttem, és az előzetes kommunikáció alapján sejtettem, hogy ez a 11 nap sem a pihenésről fog szólni.

Volt valami nagyon vázlatos karakterem, tudtam, kikkel fogok lakni és kikkel leszek egy csapatban, lesz kaja, és ennyi. Amire nem számítottam, az a „type 2 fun” – hogy ez mit jelent, arról majd később írok.

Előljáróban: nem számítok már kezdőnek az élő szerepjátékokban, tehát arra számítottam, hogy nagyobb előzetes felkészülés nélkül is elboldogulok majd az új, a larpozásra

jobban építő keretjátékban. Kicsit aggódtam, hogy az enyhén rozsdásodásnak indult Tolkien-tudásom mennyire fog akadályozni, de végül úgy gondoltam, ha a karakterem keveset tud, én sem fogok „lebukni”. Majd nem adom ki magam történelemtudornak, és kész.

Valójában nem számítottam rá, mennyire be fog húzni a keretjáték és a többi játékos karaktere, az ő történetük, mennyire megindító és érzelmileg felkavaró lesz a tábor vége.

Csapatunk, azaz népünk, a Gyarmatok Harcosai olyan közembereket, harcosokat és kereskedőket jelentett, akik Középföldéről érkeztek Númenorba, a tábor történetbeli helyszínére, és itt nemesi címet kaptak a királytól, Ar-Pharazöntől. Ez szerintem nagyon jó szetting, lehetsz

Fotó: Orthmayr Flóra (Metaflora)

bárki, és nem nagyon kötnek a múltbéli kapcsolatok, ha nem akarod.

A történet rögtön az első nap elég lendületesen indított, pont annyit találtam ki előre a karakterből, hogy érzelmileg kapcsolódni tudjak az eseményekhez, ezen elindulva szóba elegyedek pár helyi figurával, onnantól pedig nem volt megállás. Mit tudtam én akkor, hogy egy később az események erős mozgatórugóját jelentő pároshoz sikerült pont odasétálnom, és felajánlanom nekik a segítségemet, és mit tudtam én, mennyire meghatározza majd ez mind a keretjátékos élményeim, mind a karakterem történetét.

Esténként volt főként lehetőségünk az egyéni szerepjátékokra, délutánonként pedig a csapattal, néppel töltött időben főként a minket közösen érintő ügyeket, célokat,

Fotó: Berecz Krisztina Anna (Kriszana)

történéseket beszélgettünk át. Készítettünk szertartást, hajómodellt, jelvényeket. Érdekes élmény volt a csapatidőt is nagyrészt karakterben tölteni, egyrészt nagyon jó átkötés volt az estébe, és segített a népen belül alakítani a karakterek közötti kapcsolatokat, másrészt néha hiányzott a kötetlenebb beszélgetés, hogy jobban megismerhessem a csapattársakat. A csapatidő programjai nagyon változatosak voltak, és számomra érdekesek is. Sosem unatkoztam, a közösségvezetőink pedig – Cinnia animátorként, Dani pedig mesélőként – nagyon rugalmasak és figyelmesek voltak. Én nem éreztem sohasem magamról, sem a karakteremről, hogy ne tehetnének meg bármit, amit csak kitalálok. Az is igaz, hogy nagyon vad dolgokat nem találtam ki, időm sem lett volna rá.

Dél előttként a rendi időben volt lehetőségünk kicsit kiszakadni a kerettörténetből, és kötetlenül beszélgetni a műhelyfoglalkozások alatt. Én Vairë műhelyében voltam, azaz a textilműves rendben, ahol szőttünk, hímeztünk, varrtunk, horgoltunk, és még fonalat is festettünk. Nagyon kikapcsoló volt, még úgy is, hogy sokszor pont a műhelyek alatt volt hasogató migrénem, vagy éreztem épp rosszabbul magam, mikor kicsit lebetegedtem. Igazi jó kis ÖTYE klub gyűlt össze, jókat beszélgettünk, miközben „mancsoltunk”.

És hogy mi a „type 2 fun”, azaz kettes típusú szórakozás? Röviden, a szórakozást három típusra osztják. Van az első, amelybe azok a tevékenységek tartoznak, amiket az adott pillanatban nagyon élvezel, mint egy kellemes séta vagy egy finom étel. Van a kettes típus, ezek megtörténtükkor nagyon megterhelőek, nehezek, és talán akkor épp nem is kellemesek, de utólag visszatekintve nagyon örömteliek, és boldoggá tesz, hogy átélted őket. Ilyen például egy nagyon fárasztó és kihívásokkal teli edzés, vagy egy bonyolult út mászása egy sziklán. (A harmadik típus pedig az, ami sem közben, sem utána nem nyújt különösebb boldogságot és elégedettséget, de utólag jó sztorivá tud válni: „most már tudok rajta röhögni, de...”)

És hogy jön ez a táborhoz? Szerepjátékos körökben nem ritka az a játékos, aki a szórakozásnak ezt a második típusát keresi, amikor a karaktere nagyon nagy mélységeket, személyes drámát, veszteséget él meg – amit utólag játékosként nagy élvezettel elevenít fel, mesél el másoknak. Mert kihívás egy ilyen érzelmi vagy fizikai hullámvölgyet megélni, de nagyon felszabadító tud lenni, hogy képes voltál rá, főleg, ha ezt mások számára is szórakoztatóan tudtad megtenni.

Az ideai táborban a szervezők úgy alakították az eseményeket, hogy a tábor utolsó másfél napját nem a csapatunkkal töltöttük, hanem úgynevezett „cross-teamekben”, azaz összevont csapatokban, ahova aszerint csatlakozhattunk, hogy hogyan akarjuk megoldani a tábor történetének egyik nagy kihívását, azaz legyőzni a Zigûr Főpap álcája mögött bujkáló Sauront, és megmenteni Tar-Mírielt. Minden feladatnál elmondták, milyen mértékű karakterjátékot igényel, és mennyire kell majd „áldozatot hozni” a szereplőknek. Én a Kikötő Ligája által hirdetett feladathoz csatlakoztam a különböző népekből érkező 12 társammal,

ahol elmondták, hogy nagyon sok karakterjáték és nagy áldozat lesz szükséges. Egyrészt játékosból is szerettem volna tövig nyomni a pedált, másrészt addigra a karakterem története is úgy állt, hogy hitelesnek gondoltam ezt a döntést részéről.

Hát, nem volt semmi. Nem is volt könnyű. Amellett, hogy fizikailag szét kellett törnünk egy Sauron által kovácsolt (kisebb hatalmú) gyűrűt, majd abból mindenki kezügyességének megfelelően alkotott új gyűrűt magának; emlékeket, érzelmeket és egy erős szeretetet kellett feláldozni, mindezt persze leginkább szavakkal. Nem kellett,

Fotó: Fehér Viktória (Elbereth)

de meg lehetett élni ezt az érzelmi mélységet, ezt a hatalmas veszteséget, ezt a nagyon mély bánatot, és ez nagyon szép közös jelenetekhez vezetett, amiket akkor tán nem élveztünk, de utólag nagyon különleges kapcsot hozott létre a részt vevő tizenhárom ember között – Petra még medálokat is csinált nekünk a tábori talira, egyik oldalon a 13-as szám és az a sematikus rajz az olthatatlan lángról, amit magunkra hennáztunk védelemül, másikon pedig a „Type 2 fun” felirat.

Másnap pedig a hadijáték során előkerült Sauron, és pár összecsapás után a gyűrűkön keresztül magához szólította a gyűrűhordozókat. Onnantól mi a gonoszok oldalán harcoltunk, ami meglepően mókás volt: nem kellett félnem, hogy meghalok, vagy rajtam áll, hogy nyerne-e a táborozók, és lehetett heccelni a barátokat a sötét oldalról. Persze a végén minden „jóra fordult”, mert meghallottuk a rólunk szóló dalt (amit mi írtunk és énekeltünk fel korábban), amitől hirtelen visszatért belénk a józan ész, és gyorsan le is csaptunk Sauronra, akit emiatt meg tudott láncolni egy másik társaság, akik az előző egy napban egy láncot készítettek. Utána mondjuk meghaltunk, de legalább önmagunkként, a népünk szolgálatában. Így végső soron a mi segítségünk is hozzájárult, hogy sikerült annyi időre leláncolni a Sötét Urat, amíg, aki tudott és akart, felszállt az Utolsó Hajóra.

Persze ebben az utolsó másfél napban volt egy csomó előre eltervezett dolog a szervezők részéről, de azzal, hogy mi voltunk a szereplők, mi adtuk bele magunkat, a játékunkat, nagyon személyessé vált az egész.

Összességében egy nagyon átélhető, színes karakterekkel és történetekkel teli tábor volt, ahol bár szusszanni nem volt idő, mégis sikerült egy kis lendületet nyerni a sűrű hétköznapokhoz.

ELSŐ TÁBOR: UTOLSÓ HAJÓ

Tolkien Tábor – 2023. július 28. – augusztus 6.

Írta: Zacharidesz-Szabó Ráchel (Morwen)

Évek óta ígérgettem már a barátaimnak és magamnak is, hogy elmegyek Tolkien Táborba, most már tényleg. De mindig közbejött valami, nem fért bele a kiadásaimba, az időmbe, s az igazat megvallva, bár jártam már több alkalommal is MTT-s rendezvényen, és ismertem MTT-s embereket, riasztott a tíz nap. Hosszú időnek tűnt, de úgy gondoltam, ha már megyek, mindenképpen teljes élményt szeretnék, tehát nem jöhetett szóba rövidebb idejű részvétel.

Talán most is elsikkadt volna a dolog, ha nem kapom meg az üzenetet, amivel minden elkezdődött. Azzal, hogy igent mondtam a szervezésre, tudtam, hogy már nem fordulhatok vissza, de nem is kellett. Furcsamód ahelyett, hogy teher lett volna számomra, ez motivált igazán, hogy végre, életemben először eljussak a táborba.

Elsőtáborozóként szervezni mindenképp teljes ostobaság lett volna részemről, hiába táboroztatok kamaszkoromtól fogva, azonban ezúttal nemcsak én számítottam újnak, hanem a koncepció is. Mivel nem voltam a korábbi táborokban, én ezt szerencsés dolognak gondoltam: nem volt viszonyítási alapom, így nem volt annyi fenntartásom sem, mint lehetett volna, mint ahogy szokott is lenni, ha az ember éveken át hozzászokott valamihez. A változás mindig nehéz, de mindig ott van benne az ígélet, s akkor még nem is sejtettem, hogy milyen sokat is jelent majd a számomra ez a tapasztalat.

A szervezés során kreatív emberekkel dolgozhattam együtt, akik inspiráltak. Varázslatos volt nyomon követni, ahogy a történet és Númenor mesés szigete lassan alakot öltött a képzeletemben és a szemem előtt is. Voltak a barátaim és ismerőseim közt olyanok, akik aggodalmukat fejezték ki, amiért végül két poszton is vállalkoztam a szervezésre elsőtáborozóként, attól tartottak, hogy így számomra nem lesz annyira mélyen átélhető és immerzív élmény majd a tábor, de amikor mosolyogva legyintettem ezekre, még én magam sem tudtam, mennyire meghatározó lesz az az idő, amelyet Rómennában tölthetek.

Fotó: Barna Bálint (Gandalf)

A tábor tíz napja – ahogy többen is mesélték, hogy szokott lenni – elképesztő gyorsan telt el, s ezalatt meglevevencedt az ősi Númenor gazdag birodalma, amelyben végigkísérhettem a Templom tanítványainak történetét látomásokról és álmokról, hatalomról és aláatról, szövetségről és árulásról, árvaságról és családi összetartásról. Még hónapokkal később is emlékszem minden egyes tanítványra név szerint; tudom, hogy ki milyen szívvvel mosta le a karjáról Zigûr sötét hatalmának pecsétjét; előttem van, hogy a sötétséggel vívott nagy ütközetben mint vittük és őriztük a bûvös láncot, melyben ott volt minden nép áldozata, s a gonoszt megbéklyózta, míg az Utolsó Hajó elindult Középfölde partjai felé. Minden csapat saját útja formálta meg ezt a monumentális történetet, amely sokkal jobb volt, mintha könyvben olvastam vagy filmen néztem volna. Igazi volt, a mi történetünk.

A végtelenségig tudnék még írni a szervezésről és magáról az eseményről is. Gyakran merült fel az a kérdés már előzetesen, hogy kinek melyik volt az első tábor? Akkor nem tudtam még felelni erre, de ezután büszkén mondhatom majd, hogy Az utolsó hajó, ahol fantasztikus emberekkel találkoztam, dolgoztam és éltem át együtt életem egyik legmegindítóbb, legimmerzívebb történetét.

Egyáltalán nem bántam meg, s újra igent mondanék rá.

Kép: Adri

VALÓBAN ÉLNI

Mabon és hobbitpiknik – 2023. szeptember 22.

Írta: Adri

Az utolsó pillanatban meghozott döntéseknek általában nincsen jó vége. Olyan elhamarkodott helyzeteket eredményezhet, amelyekben könnyen megbotlik az ember. Mégis úgy tűnt, a szerencse mellém pártolt azon a szeptember végi pénteken.

Mire feleszméltem, már a Kolosy téren ácsorogva vártam a barátaimra. Aznap reggel még nem is terveztem eljönni a Mabonra. Ami azt illeti, makacsul tartózkodtam a végső döntéstől egészen az utolsó utáni pillanatig, így természetesen semmi sem volt nálam, amit hoznom kellett volna.

Az idő rendkívül nyárias volt, a nap kíméletlenül fenntartotta a harminc fokot súroló hőmérsékletet. Ahelyett, hogy serényen elkezdtem volna megfogadni, legközelebb jobban megtervezem a programjaimat, mert ezt úgysem tudnám betartani sokáig, inkább azon gondolkodtam el, hogy vajon miért lehet az, hogy ha a legjobb barátaim részánják magukat egy közös programra, akkor szinte mindig én is csatlakozom. Bár őszintén, még sosem csalódtam az együtt töltött időben, és általános tapasztalat alapján mindig kitalálunk valamit, hogy elüssük az időt, ráadásul most még az új, táborban megismert barátokat is viszontláthatjuk.

Lassan kezdtem kételkedni, hogy egyáltalán jó helyen vagyok-e, de nemsokára megpillantottam egy pár ismerős arcot. Egy kis csapat gyűlt össze az egyik megállóban. Tagadhatatlanul MTT-sek voltak. Üdvözöltük egymást, és bár ők a következő busszal el is mentek, már feldobta a hangulatomat, hogy láthattam őket.

Nemsokára megérkezett Enikő és Felcser, így mi is felpattantunk egy buszra, Estellel kiegészülve. Még sosem jártam a katlannál, pedig a fél életemet Budapesten töltöttem, és az elmúlt évben sok részével megismerkedtem, de ez nem tartozott a felfedezettek közé. A busz egy egészen vadregényes végállomáshoz érkezett meg velünk, a házak sora az úton teljesen kiritkult, és a helyükre erdő telepedett. Egyre bővülő csapatunkkal eme erdő felé vettük az irányt.

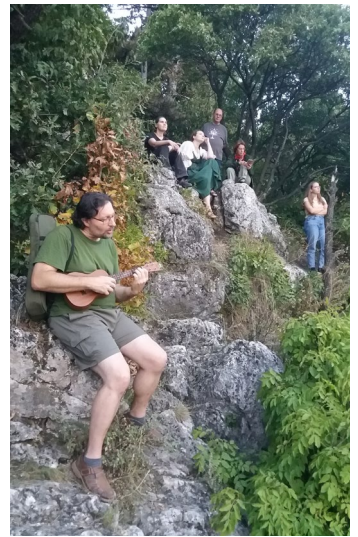
Fotó: Kaszab Zsuzsanna (Melian)

Kisvártatva egy tisztáshoz értünk, ahol már láttuk a piknikasztaloknál gyülekező mabonozókat. Köztük is sok volt az ismerős, a tábor alatt jó pár Tolkien-rajongóval megismerkedtem, de úgy tűnik, korántsem mindenki, aki a társaság programjaira jár.

Mivel még nem értük el végső célunkat, tovább haladtunk az erdőbe, egészen a katlanig. A helyszín találoán hobbitos volt, középen egy kiépített tűzrakóhelyet találtunk, mögötte pedig az erdő félhomályt borított a meszes kőfalra, ami körülölelte a katlant. Miután körbejártuk a helyszínt, beszélgetésbe elegyedtünk a többiekkel, MTT-sek módjára egy körben állva diskuráltunk mindenféléről. Mielőtt megismerkedtem az MTT-sekkel, azt hittem, hogy én egyszerűen nem a nagy csoportokhoz lettem kitalálva, és csak egy-két emberrel tudok kényelmesen ellenni egyszerre, de amikor ott álltam, és egyszerűen örültem, hogy a köreikben lehetek, rájöttem, hogy jobb nem is lehetne.

A következő napirendi pont a naplemente közös megcsodálása volt, ehhez viszont magasabbra kellett jutnunk. Igen ám, de félúton egy páran lemaradtunk a csoporttól. Megpróbáltunk megkérdezni pár átutazó túrázót, hátha látták, merre mentek a többiek, de híriüket sem hallották. Így jobb stratégia híján a véletlenszerű bolyongást választottuk. Egyszer csak Narwen éneklést hallott. Követtük a hangot az erdő ösvényein, és csodával határos módon kikötöttünk pont ott, ahova mennünk kellett volna. A mabonozók már letelepedtek a szirten, sokan beszélgettek, vagy csak némán csodálták a tájat. Az éneklés, ami idevezetett minket, most teljes tisztasággal hallatszott, és még jobban elmélyített minket a pillanat szépségében.

Enikővel leültünk a szirt szélére, még sütivel is megkínáltak minket, amit szívesen elfogadtunk. Ahogy ott ültem minden gondom felett a szirten, a szél lágy fújását érezve az arcomon, az égen lassan továbbhaladó kózsza felhőket nézve, amelyek mögött a naplemente narancssárga lila színei nyugodt lassúsággal változtak, magamba szívtam a friss levegőt, és hosszú ideje először úgy éreztem, hogy valóban élek.

Fotó: Orthmayr Flóra (Metaflora)

KIRUCCANÁS NARGOTHRONDBA

Kreatív Őszi Művészeti Találkozó – 2023. október 20–23.

Írta: Narwen

Az első élményem a KÖMT-tel kapcsolatban, hogy még véget sem ért a nyári tábor, már próbálnak beszervezni, hogy mindenképp jöjjenek. Mit mondjak, sikerült, és egyáltalán nem bántam meg, fantasztikusan éreztem magam.

Mondjuk meglepett, amikor előtte pár héttel megke-
restek, van-e kedvem társastáncot tanítani az első este. Zöldfülűségem teljes tudatában vállaltam el, hatalmas megtiszteltetésnek éreztem.

Egyre jobban vártam a hétvégét, és kissé tartottam tőle, milyen lesz, de már az első nap láttam, hogy itt csak jól érezhetem magam. Gyorsan és otthonosan berendezkedtünk a Seregélyesi Baptista Általános Iskola termeiben, és izgatottan vártuk a programokat. Egy fergeteges bállal kezdődött az este, előtte volt az ominózus tánc tanítás, amin magam is meglepődtem, milyen könnyen ment, mennyire lelkesek voltak. Magán a bálon szinte végig keringőztünk a festői nargothrondi díszletek között, egyszer rockyval, másszor chachachával megszakítva. Egy újabb pozitív élmény ért ekkor: még sohasem fordult elő báli eseményen, hogy szinte minden fordulónál volt táncosom. Nargothrond lakói, úgy látszik, különösen udvariasak.

Fotó: Forgács Máté (Hirannor Luinthôn)

Másnap indultak a műhelyek, rengetegféle tevékenységet kínálva. Szerintem mindenki megtalálhatta itt a neki tetsző elfoglaltságot: volt börművesség, hobbitajtó-készítés, kungfu, kószálás, szerepjáték, tánc, sőt, aki úgy érezte, hogy ez minden vágya, még a kábeltekerés rejtelmével is megismerkedhetett. Egyformán találtak kielégítő tevékenységet a bibelődöbb típusúak és a magamfajta örökmozgók is. (Bár a következő héten megállapítottam, hogy az embereket megriasztják a kungfu műhely következtében a karomra került tetszetős zsiráfoltok. Mit is mondhatnék, mély benyomást tettek ott rám az emberek.)

A szünetekben lehetett beszélgetni, társasozni, és akit érdekelt, kereshetett kincset is: a megoldáshoz titokzatos feliratok vezettek, amik a KÖMT-nek otthont adó iskola falai között szerteszét szórva vártak a buzgó kutatókra.

Fotó: Orthmayr Flóra (Metaflora)

Második este a műhelyek után epikus karaoke-partira került sor. A helyszínt sajnos többszöri nekifutásra sem sikerült megtalálnom, de az elmondások alapján ott is jól érezték magukat az emberek. Nem tudom, hogy a hely mágiájának tudható-e be, de mi a másik szárnyban alig éreztünk ebből valamit. Sajnos egy nappal korábban el kellett mennem, de mint hallottam, a záróest fergeteges volt, és a hétfő is jól telt.

Borzasztóan jó volt újra látni mindenkit, átélni, ahogy az emberek örülnek egymásnak. Még nem sokakat ismertem, de nagyon befogadóak voltak velem, ezt nagyra értékeltem. Ez volt az első KÖMT, amin részt vettem, de remélem, többször is lesz még alkalmam. Nagyon feltöltő volt kiszakadni a világból, kiruccanni egy kicsit Nargothrondba. Köszönöm minden szervezőnek és műhelyvezetőnek, fantasztikus élmény volt.

Fotó: Kaszab Zsuzsanna (Melian)

TÜNDEK A KÖNYVTÁRBAN

2023. november 25.

Írta: Horváth Boglárka Szilvia (Míriel Eryndis)

November végén rendezte meg a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár „Az irodalom életre kel(1)” nevű családi napját, ahová az MTT-t is meghívták, hogy programjainkkal szórakoztassuk a látogatókat. Én most voltam először a könyvtárban, és nagy élmény volt ilyen gyönyörű, numentori királyi palotába illő termekben „tolkienkodni”.

A rendezvény egyik pecsétgyűjtő helyszíne voltunk, így jó sokan megfordultak nálunk azok közül, akik gyűjtötték a pontokat, hogy valamilyen kis nyereségben részesülhessenek a végén. Az elvetemültebb érdeklődőket a Tolkien-kvízhez irányítottuk, vagy bevezettük a tengwar írás használatába; akik pedig ennyire nem mertek elmerülni Tolkien világában vagy még kicsik voltak hozzá, azok kipróbálhatták az MTT társasjáték-kínálatát. A legnagyobb sikert a játékokon kívül a fegyverkiállítás aratta: a gyerekek és a felnőttek egyaránt csodálattal szemlélték a kardokat, és az arra méltók csillogó szemmel kézbe is vehették őket egy fotó erejéig – mindeközben természetesen ügyeltünk rá, hogy senki ne aprítsa magát vagy mást miszlikbe.

Fotó: Mikesey Anna (Éogil)

A legtöbb látogató persze nem igazán ismerte Tolkien világát, hiszen nem is ez volt a rendezvény fókuszában, de jó volt látni, hogy sokan közülük nagyon is érdeklődve, lelkesen fordultak felénk, kérdeztek Tolkienről, *A Gyűrűk Uráról* vagy a Társaságról. Talákoztam hősies szülővel, aki próbálta rávenni a gyerekeit, hogy olvassák el a könyveket, és egy kisfiúval is, aki ugyanerről akarta meggyőzni az anyukáját – aki pedig szerintem még az előző szülőnél is nagyobb hős volt, mivel úgy ült le társasozni fiával és velünk, hogy alig emlékezett valamire a filmekből (ráadásul a játék a *Fedőnevek* tolkien verziója volt, ami a többivel ellentétben jelentős tárgyi tudást is igényel). Bár a végére már fárasztóvá vált a láncingben való rohangálás, és valószínűleg a többiek is hasonlóan érezhettek földig érő tündeszoknyájukban, sűrű köpönyegükben vagy egyéb középföldi ruházatukban, remek érzés volt egy napra tündének lenni, és úgy gondolom, a jelmezeinkkel és általánosságban a jelenlétünkkel és programjainkkal sokat adtunk a hangulathoz, és emeltük a rendezvény fényét.

TOLKIEN RÓMÁBAN – DE MINEK MENT ODA?

Írta: Lóbelt

TOLKIEN. *Uomo, Professore, Autore* (Tolkien – ember, professzor, író) címmel kiállítás nyílt a római Nemzeti Galériában. Kiküldött helyszíni tudósítónk beszámolója.

Teljesen véletlenül pont akkor jártam az olasz fővárosban, mikor a Tolkien-kiállítás is. Nem múzeumnézőbe mentem, és nem is néztem utána, milyen programlehetőségek vannak éppen, így aztán fogalmam nem volt még a létezéséről sem. Aztán megérkezvén helyi barátaim rögtön azzal kezdték, hogy éppen oda mennek, csatlakozzam. Nyilván azonnal igent mondtam, így aztán aznap délután meg is ejtettük a látogatást. Nem nyűgözött le.

Mint az odaúton megtudtam, némi politikai fölhangja is volt a dolognak, az aktuális miniszterelnök előszeretettel idézget Tolkienről, de az aktuálpolitika végül szerencsére nem jelent meg hangsúlyosan a kiállításon. Megjelent ellenben egy nagy csomó Tolkienhoz így-úgy, szegről végről kapcsolódó könyv (példának okáért rettentően érdekesítő egyetemi évkönyvek, amikben szerepelt a neve), sok-sok magyarázó fölirat (pl. az említett évkönyvekről), Tolkienné Suffield Mabel kofferje és hasonló fölbecsülhetetlen

értékű ereklyék, amik előtt az ember órákig álldogál, míg az utolsó négyzetmilliméterüket is pontosan rögzítette elméjében, hogy legyen mit mesélni a majdani unokáknak. Megjelent még a kiállításon egy egész érdekes magyarázófilm az etimológia, illetve a nyelvcsaládok mibenlétéről és a tünde nyelvek kapcsolatáról, továbbá a világ talán összes *A hobbit*-, illetve *A Gyűrűk Ura*-fordításának gyűjteménye, valamint a Peter Jackson-féle filmek néhány kelleke. Volt még sok-sok szépen bekeretezett illusztráció a könyvekhez, játékokhoz és filmekhez (a föliratokból mindössze az nem derült ki, mihez használták őket) és egy külön képernyőt elfoglaló végtelenített *Gollum*-gameplay, elvégre a látogatókat mindenképp el kell kápráztatni az év legrendább játékával. A kiállításon voltaképpen csak egyvalami nem jelent meg: az interaktivitás. Bizonyára beteg lett, és otthon maradt. Kár érte. Sajnos enélkül viszont az egész úgy írható le, mint egy 250 ezer euróból berendezett, látogatható, Tolkien-tematikájú raktár, amiért belépti díjat szedtek. Ezzel be is fejezném, nem szeretnék rossz ötleteket adni az MTT-nek...

KÓSZÁK A DUNÁNTÚLI KÉKEN

2023. február–november

Írta: Lóki Dániel (Estel)

A tavalyi beszámoló az októberi Katalinpusztára érkezésünkkel ért véget, ahonnan akkor még többesélyes volt, hogy mikor folytatjuk utunkat: mivel a következő túránk egy naposnak ígérkezett Nógrád váráig, fontolgattuk azt is, hogy ha az idő (az időjárás és a kószák ráérő ideje egyaránt) engedi, megpróbáljuk még az év novemberben vagy decemberben megtenni a kb. tizenöt kilométeres utat. Erről végül a korai sötétedés okán inkább lemondtunk, és a telet egyéb hagyományos és kevésbé hagyományos túrákkal töltöttük: a decembert a szokásos kőhegyi hétvégével kezdve és Dobogókőn zárva, az új év első túrái pedig a Nagy-Kopaszra és a Kis-Szénásra vezettek. Az Országos Kéktúra útvonalát is érintettük röviden februárban a Hármashatár-hegy közelében, de csak a hónap utolsó hétvégén, egy héttel később léptünk rá ténylegesen folytatva másfélmillió lépésünket Beleriandban, a katalinpusztai kirándulóközpontból. Az időjárás kegyes volt hozzánk: ahogy az évadkezdő túrák mindegyikét, ezt is későőszi, de napos időben tettük meg, először Szendehelyen át Magyarokútig, ahonnan egy rövid ebéd után felmáztunk a Lóko-pihenőhöz az idej első pecsétig, majd pedig leereszkedtünk Nógrádba a jól megérdemelt vacsoránkért a Vár Vendéglőben.

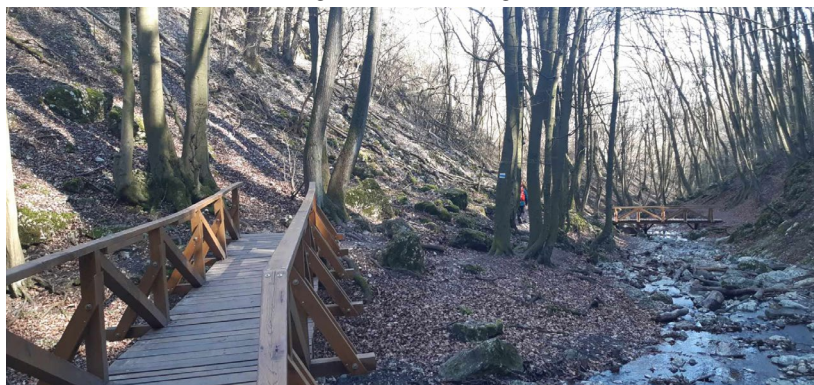
Tizenötödik kéktúránkat márciusban ezután rendhagyó módon a Duna túloldalán folytattuk, egy komolyabb kétnapos túrával Visegrád és a Csobánkai-nyereg között, amit egy nagymarosi alaptábor – az Édeske Cukrászműhelyben – után a Dunántúlra átkeléssel kezdtünk, a Nagymaros–Visegrád közti kompjárat igénybevétele. Az első napon huszonöt kilométer és öt pecsét várt minket, ráadásul a Nagy-Villám és a Pap-réti erdészház között megtapasztalhattuk azt is, milyen az, amikor „hej, Dunáról fúj a szél”. Amilyen szép kora tavaszias időben értünk fel a Fellegvárig, annyira szeles és borongós arcát mutatta a március onnan Pilisszentlászlóig, ahol a Kis Rigóban költöttük

Fotó: Orthmayr Flóra (Metaflora)

el a korai estebédet, majd a lenyugvó nap utolsó sugarai kísérték el minket a Sikárosi Erdészházig. Innen még hátra volt a nap utolsó nagy mászása, amit szürkületben kezdtünk, de mire felértünk a Zsindelyeshez, alaposan ránk sötétedett. Szegény szállásadóink is korábbra vártak minket egy-két órával, de szerencsére így is megvacsorázhattunk, és a másnap reggeli napkeltét már a jurtaszállásunkból kikandikálva élvezhattuk. Bőséges reggelinket elfogyasztva a dobogókői kilátó útba ejtésével kezdtük a másnapi túrát, majd a Zsivány-sziklák közt hagytuk el a Visegrádi-hegységet, és értünk át szikrázó napsütésben a Pilisbe – először Pilisszentkeresztre, majd a Hilda cukrászdát útba ejtve a varázslatos hangulatú Dera-szurdok sziklafalai, valamint hidacsok és hóvirágok között egészen a csobánkai Szentkútig, ahonnan már nem másztunk fel a következő pecsétig, hanem letértünk Csobánka felé, hogy még sötétedés előtt hazabuszozhassunk.

Áprilisban egy újabb kétnapos túra kedvéért visszamentünk Nógrádra, és verőfényes tavaszi időben másztunk meg a Börzsöny legmagasabb csúcsát, a 938 méteres Csóványost (egy rövid ebédszünetet tartva hétszáz méteren a Fultán/Foltán-keresztnél), majd a Nagy-Hideg-hegyen vacsoráztunk és szálltunk meg a turistaházban. Másnap huszonöt kilométer állt előttünk Nagymarosig, úgyhogy némi reggeli sütkérezés után útra kelünk lefelé – a kálváriánál egy kószától elbúcsúzva – Kóspallagon át, a Kisinóci és a Törökmezei turistaházaknál tett pihenőkkel, ahol az aznapi pecsétjeinket is beszereztük. Az előző naphoz hasonlóan ragyogó napsütésben, üdeződen viruló lombok alatt és réteken át tettük meg a hosszú utat, gyakorlatilag senkire nem kívánczoltunk vissza a póló tetejére a kabát útközben. A vége

Fotó: Lóki Dániel (Estel)

felé a Köves-mezőnél a többség – két kitartó kósza kivételével – lemondott a Hegyes-tetőn található Julianus-barát kilátótorony útba ejtéséről, és egyenesen a nagymarosi pályaudvarnak vette az irányt, úgyszólván ezen kihagyott útszakasz bepótlását közös megegyezéssel későbbre napoltuk; enélkül is mintegy negyven kilométert hagytunk magunk mögött a két nap alatt.

A hosszabb évkezdő túrákat rövidebb egynapos túrák követték a budai hegyekben. Májusban egy ködösebb-esősebb túrán folytattuk Csobánkától, ahol tavasz elején abbahagytuk: a kis-kevélyi pecsétet megszerezve, a Gyopáros-barlangot és a pilisborosjenői Teve-sziklát is érintve megebédeltünk a Jenői Falóban, majd folytattuk utunkat a Köves-bércen át a Rozália téglagyárig, végül – immár a főváros határán belül – felmáztunk a Virágos-nyeregig, ahonnan aztán júniusban folytattuk legközelebb, amikor is a hármashatár-hegyi Hangár Bisztróban megfalatozva, és a Guckler Károly-, valamint az Árpád-kilátókat útba ejtve eljutottunk a Gyermekvasút hűvösvölgyi végállomásáig, ahonnan egy augusztus huszadikai „ünnepi” túrán haladtunk tovább a Nagyrét és a máriaremetei kegytemplom érintésével a Remete-szurdokon át, a Zsíros-hegyet megmászva a Muflon Itatónál megszerezhető pecsétig.

Szeptember közepén a huszadik kéktúrát kétnapos, de nem ottalvós programként teljesítettük: Nagykovácsiból visszatérve az előző pecséthez, majd a Nagy-Szénáson át Piliscsabára, és Pest megyét elhagyva a piliscsévai Müllner Büféig jutottunk el szombaton, vasárnap pedig ugyanon indulva a már jól ismert klastrompusztai pálos kolostorromoktól a kesztölczi Pálos Gyógynövénykertig, onnan pedig – az útmenti vadon növények is megdézsmálva – a dorogi vasútállomásig jutottunk. Innen kezdtük meg ugyancsak nem ottalvós hétvégi túrával a gerecsei kéktúraszakaszt, szombaton a Nagy-Gete és a tokodi Hegyes-kő megmászásával, aztán a tokodi pincéknél meguzsonnázva, majd vasárnap ugyanott megreggelizve, és a

Fotó: Lóki Dániel (Estel)

Mogyorósi-sziklához vezető kaptatóhoz a Kavics nevű helyen némi kamcsatkai mézbogyó elfogyasztásával erőt gyűjtve eljutottunk a mogyorósbányai pecséthez, és a helyi étteremben remélt ebéd helyett inkább folytattuk utunkat Péliföldszentkeresztre, útközben kigyönyörködve magunkat az Öreg-kőnél található zombolyok és barlangok csoportosulásában, különösképpen a Jankovich-barlang valószínűtlenül monumentális hatást keltő felszakadt kupolacsarnokában.

Fotó: Kaszab Zsuzsanna (Melian)

A péliföldszentkereszti Szent-kút és Mária-kút szomszédos forrásaitól a Feltámadás utáni tizennégy stációnak emléket állító Via Lucison át a Gerecse Natúrpark látogatóközpontig jutottunk el, és innen folytattuk novemberben az idej utolsó, ezúttal ottalvós túránkon átkelésünket a Gerecsén.

Az időjárás az első napon még (novemberhez képest) derült és napos volt, gyönyörű színekben pompázó őszi erdőt mutatva, de mire eljutottunk Pusztamarótig, alaposan megfújta minket a szél, és nem irigyeltük azokat a futókat és teljesítménytúrázókat sem, akik velünk szemben haladva aznap estig ötven, illetve néhányan másnap reggelig száz kilométert terveztek megtenni. Nekünk az aznapi második pecsétünkért csak a Gerecse-üdülőig kellett eljutnunk, majd az üdülő – és a hegység – névadó csúcsát megkerülve leereszkednünk aznapi szálláshelyünkre, a tardosi Kemencés fogadóba, miközben a naplemente utáni szürkületben csak a vékony holdsarló enyhítette a lassan ránk ereszkedő koraesti sötétedést. A fogadóban a szállás mellett vacsorát és reggelit is kaptunk, és indulásunkkor szállingózó hóesés lepette meg minket, ami aztán Tardos határáig elkísért, de a kéktúra útvonalára visszaérve már csak időnként eleredő, majd elcsillapodó eső maradt belőle. Az aznapi pecsétjeinket a bánya-hegyi erdészháznál és a Koldusszálláson szereztük meg, ahonnan az eső már egészen Tatabánya határáig elkísért minket, ahol szerencsére elértünk egy buszt, ami elvitt a vasútállomásig, ott pedig már egyénileg választhattunk a korábbi vonatpótló vagy a későbbi nemzetközi gyorsvonat között. Jövőre pedig vár minket a Vértes és a Bakony!

FĚANOR ÉS A BETLEHEMI CSILLAG

MTT Karácsony – 2023. december 15.

Írta: Veró

Az idei volt számomra az első karácsony ezzel a társasággal, a fantasztikus nyári tábor és KÖMT után. Jó volt viszontlátni a sok-sok ismerős arcot, már egészen hiányzott a csapat. Sajnáltam, hogy nem tudtam mindenkivel annyit beszélni, mint szerettem volna, de ez várható volt egy ilyen rövid eseményen. Kár, hogy sokan nem tudtak eljönni, de még mindig akadtak emberek, akikkel sohasem váltottam két szót sem, így legalább ezt pótolhattam.

Az égők korlátra való monoton tekerésénél nagyobb kihívást csak a helyszín megtalálása jelentett, szerencsére összefutottam pár ismerőssel, akik nevetve kísérték be és mesélték el, hogy elsőre nekik sem ment ez könnyebben. A díszítésnek köszönhetően azonnal meglett a karácsonyi hangulat, a pompás kis fáról nem is beszélve, ami alatt szorgosan készültek a jobbnál jobban dekorált mézeskalácsok, és ami mellett szemtanúja lehettem egy negyedóráig tartó kézfogásnak.

A legszórakoztatóbb rész számomra a pásztorjáték volt, külön dicséret a szövegíróknak! Persze a helyben jelentkező lelkes előadók is szuperül teljesítettek, megalapozták a vidám hangulatot. Felejthetetlen volt Józsefünk és Máriánk alakítása, természetesen kihagyhatatlan Mandos, a bolondos és kissé iszákos pásztorok, a három király, na meg a csillag, aki utat mutatott nekik, és a helyi paraszt, akinek rövid, de emlékezetes szerepe volt. Nem utolsó sorban pedig Fėanor, aki nem tudott nyugton ülni Mandos csarnokaiban, meg az angyal, aki elkísérte a nagy útra. Az egész pásztorjátékot csak fokozták a közönségben megbújó angyalok és állatok.

A következő pont a fergeteges és poénos Disney lip sync volt, ami bárcsak tovább tartott volna! A későn összeálló kórus is jól alakított, az ismertebb daloknál a közönség lelkes tagjai is boldogan beszálltak – én kicsit tartottam attól, hogy elrontanám, ezért csak elvarázsolva szemlélődtem.

Fotó: Deák Adrienn (Pillangó)

A csúnyapulcsi-verseny indulói szerintem egytől egyig megérdemelték volna a győzelmet. Az is, aki órákat foglalkozott az outfitjével, az is, aki állítása szerint maga készítette a pulcsiját a hosszú fekete hajából, de az is, aki csak azért nevezett, mert odahívták. A sütiversenyre hozott finomságokból alig maradt, mire odajutottam, egy párat kóstoltam meg, azok mennyeiek voltak, vagy csak én álltam még mindig az angyalkórus hatása alatt.

Borz és Kriszta tánctanítása igazán csúcs volt, bár be kell vallanom, sokszor összezavarodtam a forgásoknál, ennek ellenére nagyon tetszett. Teljesen át tudtam szellemülni, és jót tett egy ilyen közös táncolgatás, kár, hogy nem csatlakoztak többen, és így kimaradtak belőle.

Az idei nem csak számomra volt az első MTT-s karácsony, ezért másokat is megkérdeztem...

Mira: „*En azt tudnám mondani róla, hogy tipikus MTT-s zsenialitás jellemezte. A kedvencem egyértelműen a kopasz Mária volt, és biztos, hogy jövőre elindulok a csúnyapulcsi-versenyen. Az édességek nagyon jók voltak, és szerintem a helyszín is okés volt, főleg az italakciókkal.*”

Enikő: „*Nekem a közösség adta leginkább hangulatot, bár az előre tervezett programok is nagyon tetszettek, például a pásztorjáték Fėanorral fűszerezve egyszerűen zseniális volt. Első MTT karácsonyom ellenére az ajándékozásban is részt tudtam venni, ami nagyon jól meg volt szervezve ahhoz, hogy ha esetleg nem is ismernék valakit annyira, akkor is ki tudjak neki találni valamit. Sajnos hamarabb el kellett jönnöm, de remélem, hogy jövőre is tudok menni, és akár tovább is maradni.*”

Összességében fantasztikusan éreztem magam, csak úgy elrepült az este, mindenkinek ajánlom, aki még nem volt korábban. Jövőre feltétlen lecsapok hamarabb a süteményekre; ha lesz táncoktatás, azon megint részt vennék; a hely megtalálása miatt pedig nem kell többé aggódnom.

Az esemény végére borzasztóan elfáradtam, de úgy gondolom, megérte, hiszen kárpótolt az élmény, amit szereztem és magammal hozhattam.

Fotó: Deák Adrienn (Pillangó)

A KOBOLD ÁBÉCÉ – ÍRJD MÉG EGY ÁBÉCÉT, ÉS FOGD RÁ A MACIRA!

Írta: Orthmayr Flóra (Metaflora) és Bartók Nagy Tamás (Toma)

Tolkien több mint húsz éven át színesítette az Északi-sark lakóinak világát a gyerekeinek Karácsony apó nevében írt levelekben, így szinte magától értetődő, hogy kitért a helyi népek által használt nyelvekre és ábécékre is. Bár ezek egy része az egy-egy kóbor példamondat alapján egyértelműen az ismert tünde nyelvek és írások variációja, van köztük egy, amely kifejezetten csak itt szerepel, mégpedig az angol nyelvű szövegek átírásához szükséges teljes jelkészlettel: a kobold ábécé. S miután a tengwarhoz, a rúnákhoz, sőt a saratihoz is van már magyar mód (némelyikhez több is), úgy éreztük, a kobold ábécé sem maradhat ki a sorból!

Ha valaki még nem ismerné a *Karácsonyi leveleket*, a továbbiak értelmezéséhez annyit érdemes tudni, hogy e kötet azon levelek gyűjteménye, amelyek 1920 és 1943 között érkeztek évről évre Karácsony apótól J. R. R. Tolkien erre fogékony életkorban lévő gyerekeinek (először csak Johnnak, a végén már csak Priscillának). Karácsony apó részletesen beszámolt az Északi-sarkon zajló eseményekről, amelyek egyik főszereplője, egyúttal a levelek gyakori társszerzője Jegesmedve (angolul *North Polar Bear*, röviden NPB).

Maga a kobold ábécé (*goblin alphabet*) két levélben, 1932-ben és 1936-ban jut szerephez. (1932 épp az az év, amikor a borítékon mind a négy gyerek neve szerepel – John tizenöt éves volt ekkor, Priscilla három és fél –, de Karácsony apó szerint „John úgy érzi, ő már nem teheti ki a zokniját.”) A „külső történet” annyi, hogy Tolkien a levelekhez mellékelte számos rajza egyikén az északi-sarki koboldbarlangok dekorációját ábrázolandó pontosan lemásolt bizonyos spanyolországi barlangrajzokat (feltehetően M. C. Burkitt *Prehistory: A Study of Early Cultures in Europe and the Mediterranean Basin* című kötetéből, amelyről Christopher Tolkien-től tudjuk, hogy megvolt J. R. R. Tolkien könyvtárában, és tartalmazza is a koboldbarlangrajzok mindegyikét [*Companion and Guide*, 492. o.]), majd ezek egy részét formailag csoportosítva, esetleg kicsit kiegészítve összerakott belőlük egy ábécét. A továbbiakban azonban eltekintünk ettől a földhözragadt megközelítéstől, és alapvetően a levelek világán belül maradva vizsgáljuk az eredményt.

A kobold ábécé eredete

A kobold ábécé jelei (legalább részben) az Északi-sark környékén élő koboldoktól származnak, a jelek rendszerét viszont Karácsony apó segítője, Jegesmedve alkotta meg. A koboldok (akik aztán az idő előrehaladtával egyre komolyabb gondokat okoznak) először 1932-ben bukkannak fel a *Karácsonyi levelekben*, és egyből jelentős szerephez jutnak: Jegesmedve eltéved a barlangjaikban, Karácsony apó pedig utána megy egy fáklyával, így együtt fedezik fel a barlangok falára festett képeket és jeleket. Utóbbiakról elég

eltérően nyilatkoznak: Karácsony apó panaszkodik, hogy „a koboldok összefirkáltak mindent. Nem tudnak szépen rajzolni, ráadásul épp a furcsa, csúnya formák tetszenek nekik a legjobban”, az ábrák kellemetlen érzést keltenek benne, és arra gyanakszik, hogy a fekete mágiához lehet köztük (86. o.). Jegesmedve viszont lelkes, a kidolgozottabb, emberek alkotta barlangképekkel szemben „neki épp ezek a részek tetszenek a legjobban” (89. o.), és „készített egy ábécét a barlangokban talált jelekből. Azt mondja, sokkal szebbek, mint a hétköznapi betűk, vagy a rúnák meg az arktiszi betűk, és jobban is illenek a mancsához. Küldött is Nektek egy rövidke levelet ezekkel a jelekkel” (97. o.). (Jegesmedve még 1929 novemberében írta meg a gyerekeknek, hogy a mindennapokban ő az arktiszi nyelvet és írást használja: előbbit a közölt példamondat alapján q(u)enya-variánsként azonosítják [ld.: *The Quenya Corpus; A Philologist at the North Pole*], utóbbi inkább csak egy szögletesebb, rúnaszerűbb írásmód.) Karácsony apó kijelentése alapján eléggé úgy tűnik, hogy a jelek angol betűkhöz, illetve hangértékekhez rendelése Jegesmedve műve; az viszont nem derül ki, hogy a felhasznált jelek milyen arányban származnak közvetlenül a koboldbarlangokból, vannak-e köztük utólagos, pusztán kobold ihletésű kiegészítések; és az sem, hogy maguk a koboldok tulajdonképpen milyen funkcióban és milyen jelentéssel használták őket. (Mindenesetre feltételezhető, hogy Jegesmedvének nem kellett sok új jelet alkotnia, ugyanis a világméretű koboldhálózatnak köszönhetően a kobold ábécé karaktereinek többsége egy az egyben felismerhető Spanyolországban feltárt késő újkőkori és kőrezkori barlangrajzokon is.)

A kobold ábécé karakterei a *Karácsonyi leveleken* belül négy különböző lapon jelennek meg. Az eredeti firkák Karácsony apó két képén láthatók: az egyik a koboldbarlangokat ábrázolja (84. o.), a másik a barlangrajzok egy részének letisztázott másolata (88. o.). Ezek az 1932-es karácsonyi levelezés részét képezik, akárcsak a fenti idézetben említett egyoldalas, koboldjelekkel írt „rövidke levél” Jegesmedvétől (95. o.). A negyedik előfordulás maga a kobold ábécé (135. o.), amelyet viszont Jegesmedve csak

négy évvel később, 1936-ban küldött el! (Ezen a dokumentumon az ábécé mellett szerepel még egy négyszavas üzenet is.)

A barlangrajzokon össze-vissza bukkannak fel a jelek; az egyoldalás levél függőlegesen, föntről lefelé olvasandó (szóközök és írásjelek nincsenek); míg az ábécé mellé írt üzenet vízszintesen, balról jobbra (itt a szavakat egy-egy pötty választja el egymástól).

Érdekesség, hogy míg Jegesmedve angol helyesírása általában híresen rossz, a kobold ábécével írt üzenetei egyet sem tartalmaznak a szokásos hibáiból. (Mint P. N. Hyde a *Mythlore*-beli cikkében rámutat, a koboldjelekkel írt levélben csak két helyen gyanakodhatunk elírásra, de ezeket is ki lehet magyarázni: az „all” és a „will” szó is látszólag egy L-lel szerepel, de ez az L mindkét esetben kicsit eltér a szokásostól, tehát elképzelhető, hogy ez egy szándékos variáció az LL egyedi, a bevett duplázási módoktól eltérő jelölésére.) Lehet, hogy tényleg ennyire mancsra-állók voltak számára ezek a betűk, de az is, hogy nagyobb odafigyelést igényeltek, és ebből jutott a helyesírásra is. Vagy nem akarta a gyerekeknek megoldókulcs nélkül elküldött rejtjeles levél megfejtését tovább nehezíteni, és az átírás előtt ellenőriztette valakivel a latin betűs angol szöveget...

A koboldjelek

A következő szakaszban részletesebben is megvizsgáljuk a kobold ábécét alkotó jeleket. Ehhez a teljes ábécét nem közöljük, az eredeti formájában a *Karácsonyi levelek*ben, az általunk javasolt magyar megfeleltetésekkel pedig a *Tolkien.hu* portálon érhető el. A jelekre a Jegesmedve által hozzájuk rendelt nagybetűkkel hivatkozunk (pl. F, AU, NG), és úgy tekintjük őket, mint amik elsődlegesen az angol nyelv leírására szolgálnak. Dőlt kisbetűkkel (pl. *u*, *p*, *sz*) a magyar ábécé betűit jelöljük, és perjelek között adjuk meg a beszédhangok fonológiai szimbólumait (pl. /tʃ/, /c/, /a:/).

Jegesmedve ábécéje 42 különböző betűhöz, illetve betűpárhoz, valamint az „és” szóhoz rendel koboldjelet (három esetben két változatot is feltüntet), és ebből 31-et használ a két üzenet valamelyikében. A jelek közül már a barlangi jelenetet ábrázoló képen is felfedezhető legalább a későbbi F, G, L és O, illetve egy csápos, négykarú alak, amely az NG előképe lehet. A barlangrajzokról készült másolatokon ezeken túl a végleges NG is szerepel, azonosítható továbbá az A, C, H, M, R, T, TH, valamint az E/EA és az U/W egy-egy variációja.

Jegesmedve többnyire elég következetesen, jól azonosíthatóan alkalmazza a koboldjeleket. Az ábécé melletti

üzeneten inkább körvonalas, az első levélben inkább kitöltött verziókat használ, de ennek a különbségnek bevallottan nincs jelentősége („nem kell a fekete részeket kiszínezni”, 133. o.).

Az ábécé és a levél között csak három jel esetében van látványos különbség:

→ A legfeltűnőbb eltérés az R jelnél tapasztalható: ez a karakter az ábécélap szerint (amelyen összesen ötször szerepel) egy madárra emlékeztető forma: egy felfelé nyitott sarló fölött és alatt egy-egy karika (ehhez hasonlót láthatunk a barlangrajzok között is). Jegesmedve levélben viszont az R mind a kilenc előfordulásánál következetesen egy szögletesebb, homokóraszerű alak, és a felemelt karok íve is megtörik kicsit. A barlangrajz és az ábécélap verziója inkább a G-re, a levélben szereplő R viszont egyértelműen az A-ra hasonlít.

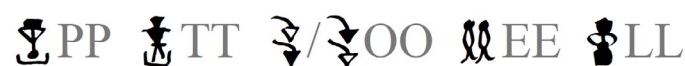
→ Az SH is változik: ez a karakter ugyan mindkét dokumentumban csak egyszer szerepel, de az ábécében a középső vonal rövidebb, és a fejrész egyértelműen kerek, míg a levélben végigér a középső vonal, és inkább háromszög alakú a fejrész (de ez akár véletlen is lehet, ilyen formára nincs másik példa).

→ A harmadik különbség nem betűt érint, hanem az „és” jelölésére szolgáló karaktert: a levélben használt alak jóval bonyolultabb, alul és felül is kiegészíti az ábécében definiált jelet.

Az ábécé megadja a duplázás jelét, a karakter alá tett tálcát (mégpedig az EE példáján), ezt a levél kétszer használja is, de csak mássalhangzókra (PP, TT), a magánhangzóknál (OO, EE) ehelyett egységnyi helyre kétszer (egy-más mellé vagy alá) írja ki a duplázandó jelet, illetve az LL már említett, kétséges esetében az alapjel egy variációját használja (az LL helyén álló L szögletesebb a szokásosnál, és mintha egy plusz gömböcske is lenne az alsó részén). A levél alkalmaz néhány speciális kombinációt is, amelyekben egyes jelek (többnyire, de nem kizárólag magánhangzók) kis méretben beszorulnak az őket megelőző jel mellé.

Hogy az ábécé és a levél közül melyik tekinthető „eredetinek” és melyik „későbbi változatnak”, azt nehéz megmondani: nem tudjuk, hogy a Jegesmedve által 1936-ban

„megtalált” és „lemásolt” ábécé pontosan azonos-e azzal, amit már négy évvel korábban elkészített, és a levél írásakor használt. A csak az ábécében előforduló 11 karakter közül csak a J, Q[U], X és Z lenne értelemszerűen szükséges az angol ábécé leképezéséhez, további hét viszont alapjelekkel is kiváltható összetétel, amelyekkel akár utólag is kiegészíthette a rendszert: ilyen például a CK is, amely helyett a levélben egyszerű C+K szerepel.

A jelek nagyon kevés kivételtől eltekintve hármas tagolásúak és „koboldomorfo”: elkülöníthető rajtuk a korong vagy háromszög (ritkábban szív vagy téglalap) alakú fej, a függőleges vonalból vagy háromszögből (ritkán ellipszisből) álló törzs, valamint a kettő vagy három tagból álló láb rész és/vagy egy korong, szívecske, háromszög (egy esetben téglalap) alakú „szoknya”. Tartozhatnak még a jelekhez különféle irányokban álló karok (jellemzően kettő, de néha három vagy négy) és csápok (egy, kettő vagy négy).

A tengwartól eltérően ezek az elemek nem alkotnak hangtani szempontból konzisztens rendszert. Nem lehet például olyat mondani, hogy minden fogmederben képzett hangot félcsápú figura képvisel, vagy hogy a szoknyás alakok mind zöngések.

Vannak azonban eseti összefüggések a jelek között, például a T és a D (amelyek fogmederben képzett zárhangokat jelölnek), a P és B (amelyek ajak-zárhangokat), illetve az M és N (amelyek orrhangokat) feltűnően hasonlítanak egymásra. A K és a vele sokszor azonos kiejtésű C, valamint a CH jelei csak a karok állásában térnek el, a CK pedig gyakorlatilag a C és a K ligatúraszerű összevonása. Ezekkel szemben a B és L jelek hasonlósága nem köthető közelebbi hangtani rokonsághoz.

A J esete különleges ebből a szempontból, mert bár az angol hangértéke /dʒ/, alakja majdnem teljesen megegyezik az /i/ vagy /j/ hangértékű Y-éval (és az I is egyértelműen ezekhez hasonló), ami csak a j és i latin betűk rokonsága szempontjából lehet indokolt.

Némi rendszerszerűség jelenik meg a PH, TH, GH, WH jelek esetében, ahol a H jel két csápja járul a másik összetevőhöz. (A követő H ezekben az esetekben réshanggá gyengülést vagy zöngétlenedést jelez. Az is látványos, hogy az SH és a CH ahogy hangtanilag, úgy koboldjel alapján sem tartozik e csoportba.) Ugyanezt az összetettséget láthatjuk a diftongusok (egy szótagot képező kettős magánhangzók) esetén is: az E ovális testtel, az O félcsápós fejjel,

az U pedig ellentétes irányba álló kezekkel járul hozzá azon diftongusok jeléhez, amelyekben szerepet kap.

Digitális koboldográfia

Az Északi-sarkon is haladnak a korral, és már a kobold ábécéhez is elérhető az interneten egy teljesen szabad felhasználású (SIL Open Font License alatt álló) betűtípus, a BabelStone Goblin (külön horizontális és vertikális verzióban is). Teljesen hagyományos billentyűzetkiosztást használ, az angol ábécé kis- és nagybetűihez is hozzárendelve a szükséges koboldkaraktereket. Az OpenType szabványnak megfelelően lehetővé teszi a ligatúráként definiált kétjegyű, illetve dupla betűk koboldjének automatikus generálását már a gépelés közben. Ha nem élnénk ezzel a lehetőséggel, a „nullszélességű nemkötőnek” (*zero-width non-joiner*) nevezett, láthatatlan ligatúrablokkoló karakter beszúrásával (Windows alatt: Alt+08204; Linux alatt: Ctrl+Shift+U, 200C, Enter) tudjuk megakadályozni az automatikus összevonást. Ennek párja a „nullszélességű kötő” (*zero-width joiner*; Windows alatt: Alt+08205; Linux alatt: Ctrl+Shift+U, 200D, Enter), amelyre néhány speciális, eseti betűkombináció kikényszerítéséhez van szükség.

A BabelStone Goblin betűtípus alapvetően a Jegesmedve levelében alkalmazott jelváltozatokat tartalmazza, minden egyedi variációval együtt, az ábécé eltérő jelei közül viszont csak az „és” szerepel benne (az R és az SH nem). A duplázás jele elérhető a Jegesmedve példában szereplő három betű mellett további kilencre, és valamiért van egy önálló karakter a BOO betűcsoportra is (a levélben szereplő SEE mintájára), ezen felül arra is van lehetőség, „hogy írásjeleket és számjegyeket használj a kobold írásban, ha szeretnél; vagy hogy ne használd őket, ha kobold-purista vagy” (hiszen ezeket a kiegészítő jeleket a betűtípus készítője alkotta meg mindenféle Jegesmedve-vagy koboldforrás híján).

Magyar koboldok és jegesmedvék számára

Hogyan használjuk a koboldjeleket, ha magyar szöveget szeretnénk átírni? Az ábécé, ahogy a fentiekből sejthető, kifejezetten az angol nyelvre lett megalkotva, azon belül is főképp ortografikus, vagyis betű szerinti (és nem fonetikus, vagyis hang szerinti) megfeleltetésekkel. Ebből kiindulva az alábbiak szerint vághatunk bele egy magyar verzió kialakításába:

1. A magyarban és angolban egymásnak egyértelműen megfeleltethető mássalhangzók jeleit (B, D, F, H, K, L, M, N, P, Q[U], R, T, V, W, X, Z) változatlanul hagyjuk. Ide sorolható az önálló y is, amely a magyarban csak a hagyományos

írásmódú nevekhez szükséges (ahol lehet /i/ vagy /j/, és ennek pont megfelel az angol Y kettős szerepe).

2. Az angollal nem teljesen azonos hangértékű, de kompatibilis módon használható egyszerű magánhangzók (A, E, I, O, U) jeleit is megtartjuk. Ezek hosszú párpai (Á, É, Í, Ó, Ú) könnyedén képezhetők a kobold ábécé által a betűk duplázására kínált módszerekkel (magánhangzók esetén ezek közül a latin betűs hagyományunkhoz talán közelebb áll a duplázójelezés, mint a jel megkettőzése, de bármelyik használható).

3. Kérdés, hogy mit kezdünk azokkal a jelekkel (C, CH, G, J, S, SH), amelyeknél a betű szerint és az angol hangérték szerint eltérő megfeleltetés adódna. A C → c párosítás azért egyértelmű, mert a C minden lehetséges angol hangértékére van önálló jel, a c-re viszont nem lenne másik. Hasonlóképpen megtartjuk a G → g és J → j párosítást is, mivel ezekhez a gyakori magyar betűkhöz fontosabb egyértelmű (és egyelemű) párt találunk, mint a kiejtés alapján bármelyikhez adódó dzs-hez. A CH-ra ellenben a leggyakoribb angol hangértékének megfelelő cs szerepében lesz leginkább szükségünk. A leginkább kérdéses az S–SH páros, ahol egyértelműen adódna betű szerint az S → s, hangérték szerint az S → sz és SH → s megfeleltetés, itt tehát tényleg érdemes mérlegelni, hogy a karakter szerinti kompatibilitást vagy a hangtani konzisztenciát tartjuk-e fontosabbnak.

4. A fennmaradó magyar többjegyű és ékezetes betűkhöz (dz, dzs, gy, ly, ny, ty, zs, valamint ö, ü) viszont nincs egyértelműen megfeleltethető koboldjel, ezért az alábbiakban ezek átírására négy teljesen különböző lehetőséget is felvázolunk – mindnek megvan a maga előnye és hátránya.

Az itt ismertetett négyféle „magyar mód” tehát mind a fenti 1. és 2. pont alapvetéseiből indul ki, és a 3. pontot illetően is egységes a C → c, G → g és J → j megfeleltetések tekintetében: a különbségek a 4. pontban felsoroltakon túl a cs, s és sz betűket érintik.

I. A legkevesebb kreativitást és legszűkebb jelkészletet, ellenben a lehető legtöbb koboldjel kiírását igénylő megoldás, ha egyszerűen karakterszinten átvesszük Jegesmedve ábécéjét, a többjegyű magyar betűket alkotóelemeikből összerakva. Ebben az esetben természetesen a cs is C+S lesz, az s marad S, az sz pedig S+Z. A hiányzó magánhangzóknál választhatunk az ékezetek (ebben az esetben az egyszerű magánhangzókat is érintő) elhagyása (O → o/ó/ö/ő; U → u/ú/ü/ű) és a „távirati stílus” között (O+E → ö/ő; U+E → ü/ű). A megoldás előnye, hogy vegyes vagy azonosítatlan nyelvű szöveg átírása nem okozhat félreértéseket, sőt, számítógépen az „átírás” egyszerűen megvalósítható a kész szöveg betűtípusának BabelStone Goblinra állításával.

II. A kobold ábécé logikájához azonban közelebb állna, ha a többjegyű betűkhöz önálló jeleket rendelnénk, ahogy Jegesmedve is tette. Erre az első lehetőség, hogy a meglévő jelkészlet maradék elemeit osztjuk be a hiányzó magyar betűkhöz. A már említett CH → cs és az S → s párosítás után megmaradó SH → sz mellett a közös alkotóelem miatti formai hasonlóság alapján adódik a GH → gy, NG → ny, TH → ty megfeleltetés is. Ha elfogadjuk az LL mint önálló karakter létezését, ezt használhatjuk az ly-ra (amire a másik lehetőség a J lenne). A zs számára marad a PH vagy a WH karakter (az előbbit javasoljuk, mivel utóbbi megjelenésében inkább az U-hoz és diftongusaihoz áll közel), a dz és a dzs viszont az I. megoldáshoz hasonlóan itt is elemeire bontandó: D+Z és D+ZS. A magánhangzók esetében az OI → ö és EU → ü megfeleltetés tűnik a legalkalmasabbnak (a maradék kettőshangzók közül az AU jele egyébként a magyarban is használható lenne az eredeti hangértékének megfelelően, de ez ellen szól, hogy a vele némiképp párba állítható EU jelet kénytelenek voltunk más célra felhasználni).

III. Ha meg akarjuk őrizni a jelek eredeti angol hangértékét, és az angol ábécéből hiányzó hangok számára inkább

	cs /tʃ/	s /ʃ/	sz /s/	zs /z/	dz /dz/	dzs /dʒ/	gy /j/	ly /j/ /k/	ny /ɲ/	ty /c/	ö /ø/	ü /y/
I.												
II.												
III.												
IV.												

új jeleket szeretnénk definiálni, akkor használhatjuk Jegesmedve módszerét az ábécé bővítésére: a jelelemek hangtani alapú kombinálását. A jel nélkül maradt hangok nagyobbik részét palatális mássalhangzók és palatális magánhangzók teszik ki – mindkét csoport esetében az /i/, /j/ hangokhoz tartozó, felhúzott nyelvhatú képzésmód jelenik meg. Ezt úgy képezhetjük le a jelekben, hogy az Y jel „görbe toldaléklábait” adjuk hozzá az eredeti ábécé D, N, L, T, illetve O, U jeleihez. Jobb híján a zs is besorolható ide, Z-ből képezve (a másik opció a Z „fejére tett” H-csáp lenne, de ez szembemegy a rokon SH képzésmódjával). A dz és dzs jelölésére a D sajátosságát (ez a buggyos gatyá két lábszárral) célszerű rátenni a Z-re és a már eleve összetett ZS-re. Ebben a megoldásban – mivel a hangtan nagyobb súllyal esik latba – érdemes lehet a fönti kettőtől eltérően a magyar s-t az SH jelhez kapcsolni, az sz-t pedig az S-hez. (Az előző két, betűtípus-kompatibilis módtól való eltérés jelzésére itt használhatjuk az SH jel másik, az ábécélapon szereplő alakját.) A CH → cs párosítás itt is változatlan marad.

IV. Az ábécé bővítésére van egy másik lehetőség is. Ha abból indulunk ki, hogy Jegesmedve önkényesen, csak néhány formai hasonlóságot figyelembe véve rendelt hangértéket a koboldbarlangokban talált rajzokhoz, az is autentikus megoldásnak tűnik, hogy a jelkészlet kiegészítéséhez további hasonló rajzokat vegyünk alapul. Az ábránkon látható javaslatához a *Prehistory* XXXVIII. táblájának „a spanyol harmadik csoporthoz” tartozó figurái közül válogattunk, mivel ugyanezen a képen az eredeti kobold ábécé jelei közül is legalább 25 egyértelműen azonosítható. Amennyire a készlet engedte, törekedtünk a formai párhuzamokra: a zs választott jele az S „rácát” és az SH „könnyeit” idézi, a dz jele pedig a Z-re hasonlít; a palatális mássalhangzókon felfedezhető a J/Y-toldalékláb, ezen belül az ny jele gyakorlatilag az N szögletesebb párja, a gy jele íves elemet tartalmaz (ez főleg a G-hez, de akár a D-hez is illik), a ty-é háromszögfejű-egyeneslábú, és az ly-é a legkevésbé koboldomorf; az ö jelében az E hasát és az O csápját véltük felfedezni, az ü jele pedig egy hiányos U lett. (A CH → cs, SH → s és S → sz párosításokat itt a III. móddal egyezően alkalmaztuk.)

A négy felvázolt lehetőség közül mi egyértelműen a második látjuk a gyakorlatban követendő megoldásnak, amely túlzott bonyolítás nélkül, az eredeti jelkészlet keretein belül maradván és az eredeti ábécé felépítési elveivel összhangban oldja meg a problémát, így ezt javasolnánk „a kobold ábécé magyar módjának”.

Források:

Burkitt, M. C.: *Prehistory: a Study of Early Cultures in Europe and the Mediterranean Basin*. The University Press, Cambridge, 1921.
Elérés: archive.org/details/cu31924029918699/

Fauskanger, Helge Kåre: *The Quenya Corpus*. Ardalambion.
Elérés: ardalambion.net/corpus.htm

Hyde, Paul Nolan: *A Philologist at the North Pole: J.R.R. Tolkien and The Father Christmas Letters*. Mythlore 15. évf. 1. szám (1988. október) Elérés: dc.swosu.edu/mythlore/vol15/iss1/5/

Scull, Christina – Wayne G. Hammond: *The J. R. R. Tolkien Companion and Guide. Reader's Guide Part I: A–M*. HarperCollins, London, 2017.

Tolkien, J. R. R. (szerk. Baillie Tolkien): *Karácsonyi levelek*. Cartaphilus, Budapest, 2016.

West, Andrew (BabelStone): *BabelStone Goblin*.
Elérés: babelstone.co.uk/Fonts/Goblin.html

Az utolsó letöltés dátuma a megadott online források mindegyikére: 2023. 12. 22.

A cikkben a koboldjelek ábrázolására a BabelStone Goblin betűtípust használtuk minden olyan esetben, amikor az tartalmazta a szükséges karaktert. Az ettől eltérő egyedi variációk saját rajzaink a Karácsonyi levelek és a Prehistory alapján.

A fentiekben javasolt II. számú megoldás szerinti teljes magyar kobold ábécé elérhető a Tolkien.hu portál Dokumentumtárában: tolkien.hu/kozoesseg/dokumentumok/koboldabece/download

Köszönjük Kristine Larsennek, hogy az Oxonmooton tartott előadásában felhívta a figyelmünket Paul Nolan Hyde írására és arra, hogy érdemes utánanézni a barlangrajzok forrásának is.

AKÁR AZ ACÉLÍJAK PENDÜLÉSE – AZ ADÛNI NYELV

Írta: Deák Adrienn (Pillangó)

Folytatódik cikksorozatunk a Tolkien által alkotott kisebb nyelvekről. A „kisebb” jelzőt persze ebben a kontextusban nem a nyelv Ardán elfoglalt szerepére vagy beszélőinek számára, hanem a nyelv kidolgozottságára értjük. Az adûni nyelv a Másodszülettek saját nyelveként igen előkelő helyet foglal el Tolkien nyelvei között, ám forrásunk már annál kevesebb van róla: pedig a Közös Nyelv, a nyugori is ebből alakult ki, amin a Nyugatvégi Piros Könyv is íródott. A Lassi Laurië olvasói most találkozhatnak először részletes, átfogó leírással az elsősorban númenoriak által beszélt nyelvről. Vágjunk is bele!

A Nyugat nyelve – az adûni nyelv kialakulása Ardán

Történetünk az első kor vége felé, az első napfelkelte idején kezdődött Ilúvatar Másodszülettei, az Emberek felébredésével. Morgoth háborúja ekkor javában zajlott, a noldák egy része már visszatért Beleriandba, mindeközben Fingolfin és népe a Helcaraxén küzdötte át magát.

Beleriandtól keletre, Hildórienben felébredtek az emberek, és elkezdtek nevet adni mindennek maguk körül. Morgothnak már itt is sikerült megrontania az emberek egy részét, akik elől a többiek elkezdtek Nyugatra menekülni, az először felkelő Nap fénye felé, Beleriand földjére. Útközben kialakultak az Emberek első nagy törzsei: Bëor háza, Haleth háza és Hador háza (későbbi összefoglaló néven az adanak, vagyis az emberek atyái). Mivel nem egy nagy csoportról van szó, hanem több kisebbről, és a vándorlás Beleriand földjére több száz éven keresztül tartott, ezért különböző nyelveket beszéltek, ezek egyike volt az, amiből kialakult az adûni. A vándorlás során a Másodszülettek találkoztak törpökkel, ekkor érte a nyelvüket khuzdul hatás, valamint sötéttündékkal, köztük avárokkal is (ők azok a tündék, akik nem mentek el a valák hívására Valinorba, hanem Beleriand keleti részén maradtak), így az ő nyelveik is hatottak az adûnira.

Az első konkrétan leírt találkozás a tündékkal 310 évvel az emberek ébredése után történt Beleriand keleti részén. Finrod vadászat közben talált rá az emberekre, és rögtön velük is maradt: elkezdte tanítani őket, többek között például sindarinra. Eddigre már annyi külső hatás érte az emberek nyelveit, hogy a környező nyelvekben járatos Finrod könnyedén megértette őket.

Bár az emberek népei Beleriand földjén leginkább sindarinul beszéltek ezek után, a saját nyelv, az adûni mindvégig megmaradt párhuzamosan, és mikor Morgoth legyőzése után a valák Númenor szigetét kiemelték a tengerből és az embereknek ajándékozták a másodkor elején, a szigeten is továbbélt az adûni.

Númenor – az adûni fénykora

Númenorban az adûni nyelv köznyelvi szerepet töltött be, az utca emberének nyelve volt, de emellett a sindarint és nevekben a quenyát is használták. Númenor első 15 királyának nem is volt adûni, csak quenya neve. Az adûni nyelvet viszont tudatosan gondozták és ápolták a szigeten, ezért a nyelv númenori időszakát klasszikus adûninak nevezzük.

Nagyjából 2000 évvel Númenor megalapítása után az emberek elkezdtek féltékenyek lenni a tündék halhatatlanságára, elterjedt a tündeellenesség, és ez megjelent a nyelvhasználatban is: Ar-Adûnakhôr (Númenor 20. királya) már csak adûni nevet vett fel, és betiltotta a tünde nyelvek használatát a jelenlétében. Ar-Gimilzôr (a 23. király) már az egész szigeten tiltotta a sindarin és a quenya nyelv használatát. A szigeten ilyenformán a nyelvek használata politikai állásfoglalássá vált a harmadik évezredre.

Kép: Pálfi Botond (Tindómé)

Númenor után – az adûni továbbélése

Bár a 24. király, Tar-Palantír újra tündebarát volt, és magának quenya nevet adott, halála után a tündeellenes Ar-Pharazôn ragadta magához a hatalmat, és megkezdődtek Númenor végnapjai. A sziget elsüllyedésével a klasszikus adûni megszűnt, és az adûni nyelv használata hirtelen lecsökkent. A valákhoz hűséges túlélők Középföldén megtelepedve a sindarint preferálták, és az adûnit már

csak az alacsonyabban képzettek és írni-olvasni nem tudók használták, így a menekültek (és ezzel Arnor és Gondor királyi elitje) körében a nyelv egy ideig nem volt népszerű.

Azokon a területeken viszont, ahol nem volt politikai felhangja az adúni használatának (például a Númenor bukása előtt már Középföldén élő númenoriak között), továbbra is virágzott, és a númenori hajósok és telepések létszámának növekedésével szép lassan ismét elterjedt Középföldén a nyelv. Továbbélt Arnorban és Gondorban is, a harmadkorra pedig kialakult belőle a nyugori nyelv, a Közös Beszéd, Középfölde lingua francája. Nem kis teljesítmény!

Összefoglalhatjuk így az adúni nyelv három korszakát:

1. óadúni (Númenor előtti állapotok összefoglaló neve),
2. klasszikus adúni (Númenorban beszélt),
3. adúni, ami idővel nyugorivá vált (Númenor bukása utáni idők).

(A númenoriak *Adúnayânnak* hívták a nyelvüket. Ennek az angolosított formája az *Adúnaic*, magyar fordítása a cikk egészében használt *adúni* – véletlen egybeesés, hogy nyugorivul viszont az *Adúni* szó a nyugori nyelvet jelenti.)

De lássuk, hogyan alkotta meg Tolkien az adúni nyelvet!

Tolkien és az adúni

Az adúni nyelvet nem sokkal a második világháború után, 1945-ben kezdte el kifejleszteni Tolkien, még mielőtt *A Gyűrűk Urához* megírta volna a függelékek vonatkozó részét (F. Függelék – Harmadkori nyelvek és népek).

Történt ugyanis ekkoriban, hogy *A Gyűrűk Ura* írásával párhuzamosan az író belekezdett egy időutazós regénybe, aminek a *The Notion Club Papers* címet adta. A keretes történet Tolkien idejében játszódik, a főszereplői a Notion Klub tagjai (ha az Inklings-párhuzam jut eszünkbe róla, nem tévedünk), akik tudatos álmok és látomások, víziók segítségével utaznak az időben, és számolnak be egymásnak élményeikről. A központi történet Númenorról szól: a klub egyik tagja, Alwin Arundel Lowdham álmodik egy Atlantisz-szerű helyről, és tart társainak róla egy igen részletes beszámolót. A regény sajnos befejezetlen, de a Középfölde Históriaja 9. kötetében (*Sauron Defeated*) olvashatjuk mind a 120 oldalát Christopher Tolkien 40 oldalnyi kommentárjával együtt. Az adúni nyelvről tehát ez a szöveg az elsődleges forrásunk.

Érdeemes megjegyezni, hogy mikor Tolkien később a függelékeket írta *A Gyűrűk Urához*, majdnem elvetette a nyelv teljes eredettörténetét arról, hogy az adúnit az első felébredt emberek alkották meg és tartották meg Númenor évei alatt is. Az *elveszett út és más írásokban* olvasható egy ideiglenes verzió, miszerint a Másodszülöttek Beleriandban letelepedve teljesen átvették a tünde nyelveket, az addigi

emhernyelveket elhagyták; és az adúnit később, a másodkorban Sauron ismertette meg a númenoriakkal, hogy ezzel is kifejezhessék lázadásukat a valák és tündék ellen. Tolkien végül elvetette ezt a koncepciót, és az adúni megmaradt egy többé-kevésbé folyamatosan beszélt, és eredendően emberek alkotta nyelvnek Ardán.

A nyelv

Nézzük akkor részletesen magát a nyelvet! Feljebb említettem, hogy a nyelv részletes leírása a *The Notion Club Papers* töredékben található meg, amelyben az egyik szereplő álmában megismerte Númenort, és írt egy tanulmányt *Lowdham's Report on the Adunaic Language* (Lowdham beszámolója az aduni nyelvről) címmel. Ez a tanulmány (és ezzel a regény is) sajnos befejezetlen: viszonylag részletes információkat árul el benne Tolkien az adúni nyelv felépítéséről, fonológiájáról, morfológiájáról, főneveiről és a főnevek ragozásáról, majd ott hagyja félbe, mikor kitérne az igékre.

Szókincs

Nincsenek teljes mondataink és szövegeink, csak töredékes mondatok és szavak. Tolkien viszonylag részletes leírást készített egyébként a nyelvről, és ha hátránynak érezzük, hogy összesen egy forrásunk van, inkább fogjuk fel úgy, hogy legalább nem nyolc különböző szövegből kell összeollóznunk a tudást, mint más nyelvek esetében.

Összesen körülbelül 200 szót ismerünk, ezek a források között is hivatkozott Ardalambion weboldalon megtalálhatók kigyűjtve.

Fonológia (hangtan)

Az ábécé huszonegy mássalhangzóból és három magánhangzóból áll.

Mássalhangzók

	bilabiális (ajakhang)	alveoláris (fogmederhang)	veláris (utószájpadláng)	glottális (gégeháng)
ploziva (zárhang)	p, b	t, d	k, g	-
nazális (orrhang)	mh, m	nh, n	-ng	-
frikatíva (részhang)	ph, -	th, - s, z	kh, -	h, -
laterális (nyelvoldali hang)	-	-l	-	-
trilláris (pergőhang)	-	-r	-	-
approximáns (közelítőhang)	-, v/w	-, y	-	-

A fenti táblázatban a Tolkien által az adúni leírására használt betűkkel állnak a mássalhangzók (a cellákon belül balra a zöngétlenek, jobbra a zöngések). Kiejtésük többnyire megfelel az adott betű magyar hangértékének, a következő kivételekkel:

- **mh, nh:** az *m* és *n* zöngétlen párjai;
- **ph, v/w:** a magyar *f*-hez, illetve *v*-hez hasonlóak, de nem a felső fogsor alsó ajakhoz érintésével, hanem a két ajak egymáshoz közelítésével képzik őket;
- **th:** mint az angol *thing* szóban;
- **s:** a magyar *sz*; **y:** a magyar *j*;
- **kh:** mint a *h* a magyar *doh, potroh* szavakban.

Magánhangzók

Az adúninak eredetileg 3 magánhangzója volt: *i, u, a*, valamint ezeknek a hosszú (*î, û, â*) változatai. A kiejtésről nem számol be Lowdham, ezért valószínű, hogy a felsorolt magánhangzók az angolban használt hangértéküket jelzik.

	illabiális (ajakréses)	labiális (ajakkerékítéses)
zárt	<i>i, î</i>	<i>u, û</i>
félzig zárt	<i>ê*</i>	<i>ô*</i>
nyílt	-	<i>a, â</i>

* Az *ê, ô* a magánhangzók korábbi *ai* és *au* diftongusokból alakultak ki, mindig hosszúak.

Morfológia (alaktan)

Tolkien szándéka szerint a nyelvnek enyhén sémi hangulata van, ezt maga Lowdham is írja. A morfológiában jelenik meg legerősebben a *khuzdul* (és így a sémi) hatás: a szavak ugyanis úgynevezett gyökökből állnak, de ellentétben a sémi-hámi nyelvekkel, a gyököket az adúni esetében nemcsak mássalhangzók alkotják, hanem egy-egy jellegzetes magánhangzó is kiegészíti őket: és ez az egy magánhangzó az illető szó összes változatában megjelenik. A nyelv egyébként a sémi-hámi nyelvek többségéhez és a *khuzdul*hoz hasonlóan flektáló: egy-egy szó összes változatában a mássalhangzók állandóak (és az adúni esetében a jellegzetes magánhangzó is), és a különböző nyelvtani viszonyokat a szó egyéb magánhangzóinak szabályos változása jelöli. (Szemben például az agglutináló magyar nyelvvel, ahol a szavaink szótöve többnyire állandó, és toldalékokat ragasztunk hozzá.)

Példa egy szógyökre: A *GML* gyök az *i* magánhangzóval azt jelenti: 'csillag'. Ebből a következő szavakat tudjuk képezni: *gimli* (csillag), *gimil* (csillagok), *igmil* (csillagformájú alak), *gimlu-nitir* (csillaggyújtó), *gimlad* (csillag felé), és így tovább.

Ezen kívül a szavakhoz csatlakozhatnak előtagok (prefixumok) és utótagok (suffixumok) is.

Főnevek

Nemek: Megkülönböztetünk hímneműt, nőneműt, semlegesneműt (élettelen tárgyak), valamint egy igen ritka negyedik neműt is, a közös neműt. Ez utóbbit olyan szavakra használjuk, amik valami élőtlent jelölnek, ami nem sorolható be nemi kategóriába, pl. *karab* (ló). A főnevek neme végződéseken jelenik meg: a hímnemű szavak gyakran végződnek *-k, -r, -n, -d* betűkre; ld. férfinevek, például *Gimilkhâd, Gimilzôr, Pharazôn*. A nőnemű szavak pedig általában *-th, -l, -s, -z* betűkre végződnek, ahogy a női nevek: *Inzilbêth, Zimraphel*. Ezen kívül valószínűleg a névelőkben is van nem szerinti megkülönböztetés, de ezt biztosan nem tudjuk, mert nincs rá ismert példa.

Szám: lehet egyes szám, kettes szám (dualis), többes szám.

Ragozás szerint erős és gyenge főnevek vannak: az erős főneveket az utolsó magánhangzó változtatásával ragozzuk, a gyenge főnevek pedig toldalékokat (suffixumokat) kapnak.

Esetek:

→ **Alapeset:** mikor a főnevet állítmányként használjuk, például *Ar-Pharazônun Bâr* jelentése 'Ar-Pharazôn az úr'. Ebben a mondatban a *Bâr* (úr) az állítmány, ezért alapesetben van.

→ **Alanyeset:** a cselekvés végrehajtója. Az előző példamondatban (*Ar-Pharazônun Bâr 'Ar-Pharazôn az úr'*) *Ar-Pharazôn* van alanyesetben, ezért *-un* végződést kapott.

→ **Tárgyeset:** csak szóösszetételekben jelenik meg, például a *quenya Eärendil* (tengerszerető) név adúni nyelven *Azrubêl lesz: az azra* (tenger) tárgyesete *azru*, így lesz a név 'tengert szerető'.

→ **Birtokos eset** nincs. Külön eset helyett összetett szóval (például az 'Aman földje' szerkezetet egyszerűen 'Amanföld'-ként) vagy az *an-* előtaggal (prefixummal) fejezzük ki (ami gyakran rövidül 'n alakra), pl.: *Bâr 'nAnadûnê, vagyis 'Anadûnê Ura*.

A többi szófajról külön már nincs szó Lowdham beszámolójában, de a szövegből itt-ott ki lehet nyerni egy-két információt.

Igék

→ **Szóalak** alapján háromféle igét különböztetünk meg: kétmássalhangzós (pl. *kan 'tart'*), hárommássalhangzós (pl. *kalab 'leesik'*), valamint származtatott (pl. *azgarâ 'hadat visel'* – ezek főnevekből kialakult igék).

→ **Igeidők:** négy igeidő van az adûniban, az aorisztosz (ez általában elbeszélő múlt, de jelen és jövő idő kifejezésére is használják), a múlt, a folyamatos jelen és a folyamatos múlt. A képzési módjuk attól függően változik, hogy milyen típusú igével van dolgunk.

→ **Igemódok:** Két módra találunk példát, a felszólító módra (*Bâ kitabdahê!* 'Ne nyúlj hozzám!') és a kötőmódra (*du-phursâ* '[a tengerek,] hogy kiáradjanak'). A kötőmód egy főleg indoeurópai nyelvekben használatos igemód, és a lényege, hogy az alárendelő összetett mondatokban általában olyan cselekvést vagy történést fejez ki, ami nem tényszerű, hanem bizonytalan, kétséges, lehetséges, valószínű, feltételezett vagy vélt jellegű, és a főmondat tartalmához vagy a mondatrészek közötti kapcsolat által kifejezett körülményhez kapcsolódik.

Egyéb szófajok

→ **A melléknevekről** nagyon keveset tudunk. Számban egyeztetjük őket a főnevekkal, de nemben, esetben nem, és a főnevek előtt állnak.

→ Néhány **előjárószt** ismerünk, mint például *ô* (-tól), *mâ* (-val/vel). Az alapesetben lévő főnévhez illeszkednek.

→ **Határozószó**ból kettőt ismerünk összesen: *tâidô* (egyszer) és *idô* (most).

→ Az **igenevek** főnevek után állnak, és szintén két példát ismerünk: *zabathân* (megalázott) és *zîrân* (szeretett).

→ **Számnevekre** is két példánk van: *satta* (kettő) és *hazid* (hét). A főnevek mögött állnak: a *gimli hazid* szó szerint a 'csillagok hete', vagyis hét csillag.

→ **Névmások:** Lowdhamtól tudjuk, hogy egyes szám harmadik személyben megkülönböztetünk nemeket, amiből arra következtethetünk, hogy vannak az adûniban névmások, de példát sajnos nem találunk a szövegben.

Ahogy korábban említettem, a teljes szólista az angol jelentésekkel elérhető az **Ardalambion** weboldalon. Aki pedig inkább magyarul olvasna még többet az adûni nyelvről, annak remélhetően már csak két évet kell várnia, mire a Középfölde Históriaja sorozat magyar fordítása elér a kilencedik kötetig.

Források

Adûnaic. *Tolkien Gateway*. Elérés: tolkiengateway.net/wiki/Adûnaic. Letöltve: 2023. 11. 25.

Fauskanger, Helge Kåre: Adûnaic - the vernacular of Númenor. *Ardalambion*. Elérés: ardalambion.net/adunaic.htm. Letöltve: 2023. 11. 25.

Tolkien, J. R. R.: *A Gyűrűk Ura*. Gondolat, Budapest, 1981.

Tolkien, J. R. R. (szerk. Christopher Tolkien): *A szilmarilok*. Magvető, Budapest, 2018.

Tolkien, J. R. R. (szerk. Christopher Tolkien): *Az elveszett út és más írások*. Helikon, Budapest, 2021. (Középfölde Históriaja V.)

Tolkien, J. R. R. (szerk. Christopher Tolkien): *Sauron Defeated*. HarperCollins, London, 1992. (The History of Middle-earth IX.)

Zielenbach, Maria: *The Semitic Connection. Near Eastern Influences on Tolkien's Invented Languages*. Elérés: www.academia.edu/44214472/The_Semitic_connection_Near_Eastern_Influences_on_Tolkiens_Invented_Languages. Letöltve: 2023. 11. 25.

BORÍTÓKÉP-PÁLYÁZAT

A *Lassi Laurië* szerkesztősége pályázatot hirdet a kiadvány címlapján használható képek alkotására.

A pályaművel kapcsolatos elvárások:

→ **Forma:** 2500×2500 pixel méretű, négyzet alakú (vagy ekkora részlet kivágásra alkalmas) képfájl;

→ **Téma:** J. R. R. Tolkien művei, az általa alkotott világ.

A részletes pályázati kiírás a Tolkien.hu portálon olvasható: tolkien.hu/mtt/item/3358

A pályázó a pályamű beküldésével elfogadja a részletes pályázati kiírásban foglaltakat.

A pályaműveket e-mailben kell elküldeni a muveszetipalyazat@tolkien.hu e-mail címre.

Határidő: 2024. május 31.

Jó alkotást!

ÚJ TOLKIEN TÁRSASÁG A SZOMSZÉDBAN

Készítette: Orthmayr Flóra (Metaflora), fordította: Sárközy Anna Regina (Snufi)

December közepén jelent meg a Nemzetközi Tolkien Szövetség (ITF) Facebook-oldalán a Szerb Tolkien Társaság alakulásának híre – vagyis jóval azután, hogy egy januári számhoz még további tartalmakat gyűjtenénk, de ennek az újdonságnak nem tudunk ellenállni, és a szerveződés kezdeményezője, Mina Lukić Gunner gyorsan és készségesen válaszolt a kérdéseinkre, majd tudósított minket a januárban lezajlott első találkozók eredményéről, így lett ez az interjú a mostani szám utolsó és legfrissebb darabkája.

Mesélj egy kicsit a saját Tolkien-történetedről! Mi érdekel leginkább rajongóként, illetve kutatóként? Milyen tapasztalataid vannak Tolkien-rajongókkal szerbiai és nemzetközi viszonylatban?

Tizenhárom éves korom óta vagyok Tolkien-rajongó: azóta, hogy először olvastam *A Gyűrűk Urát*. Egyszerűen lenyűgöz Tolkien képzelete és az általa felépített világ mélysége, melyben mindig lehet valami újat találni. Szeretem a képzőművészeti alkotásait is, és a gyerekeinek készített kedves történeteit meg rajzait, mint például a *Kóborló és a varázsló* vagy a *Karácsonyi leveleket*. Nem csupán rajongó vagyok, de művészettörténész is, így szakmailag érdekel a kulturális örökség és a kulturális emlékezet. Szóval több különböző érdeklődésem vezetett végül ahhoz, hogy Tolkiennel kapcsolatos PhD-témát válasszak: azzal foglalkozom, hogyan emlékezünk Tolkiennre és leghíresebb műveire, *A hobbitra* és *A Gyűrűk Urára*. Így aztán az utóbbi öt évben főleg Tolkien fogadtatását kutattam, ez érdekel leginkább kutatóként. A kutatás révén sok Tolkien-rajongóval találkoztam Szerbiában és nemzetközi szinten is, különösen az Egyesült Királyságban működő The Tolkien Society tagjaival, mivel 2018 óta járok a rendezvényeikre.

Sok Tolkien-rajongó és -kutató van Szerbiában? Vannak online fórumaitok, csoportjaitok a kapcsolattartásra?

Tolkien-rajongók jóval többen vannak, mint Tolkien-kutatók. Az utóbbi tíz év során két doktori disszertáció, valamint több MA szakdolgozat is született tolkieni témában Szerbiában, és még több várható a közeljövőben – ez mindenképpen annak a jele, hogy a kutatói érdeklődés egyre jelentősebb Tolkien iránt. A 10-15 évvel ezelőtt még látogatott fórumok mára nagyjából kihaltak, de akadnak Facebook-csoportok és Discord-csatornák, ahol továbbra is zajlanak a beszélgetések.

Mikor jelent meg Tolkien-könyv Szerbiában legelőször és legutóbb?

A hobbit 1975-ben, *A Gyűrűk Ura* 1981-ben jelent meg először. A legfrissebb első kiadások a *Beren és Lúthien* meg a *Gondolin bukása* voltak 2021-ben, és 2023-ban érkezett

Fotó: Mina Lukić Gunner

a *Kóborló és a varázsló* új kiadása. Jelenleg a Tolkien-jogok a Publik Praktikum kiadónál vannak, minden náluk jelenik meg – és a közelmúltban kiadott kötetek között vannak egyszerű újrakiadások, de vannak új fordítások is.

Mennyire jók, illetve mennyire népszerűek a fordítások? Te magad az eredeti angolt vagy a szerb fordítást olvasod inkább?

A Gyűrűk Urát, *A hobbitot* és *A szilmarilokat* először szerbül olvastam, de ez már több mint húsz éve volt. Utána elkezdtem angolul olvasni, így a fordításokról mostanra már csak homályos emlékeim vannak, mindig az eredeti kifejezések jutnak eszembe, és csak akkor nyúlok a fordításhoz, amikor szerbül írok a témáról. *A Gyűrűk Ura* első és egyetlen fordítása nagyon jó. Ami *A hobbitot* illeti, a legutóbbi kiadás már javított és felülvizsgált, az jónak tűnik. *A szilmarilok* mindkét fordításában vannak hibák, remélhetőleg ezt is javítják a közeljövőben.

Tudsz esetleg bármi szerb vonatkozású érdekességről Tolkien kapcsán, említette az országot vagy a nyelvet valahol?

Azon a Pauline Baynesnek feliratozott Középföldetérképen, ami néhány éve került a Bodleianba, Tolkien

egyik megjegyzése így szól: „Minas Tirith körülbelül Ravennával van egy szélességi körön (de 900 mérföldre keletre Hobbitfálvától, inkább Belgrád közelében)”. Azt is mondta, hogy a szláv nyelvek érdekesebbek számára, de nehezen tanulhatók – a *Levelekben* írja ezt: „egyszer megpróbáltam szerbül és oroszul tanulni, de az erre fordított idő nem eredményezett gyakorlati nyelvtudást, csak a nyelvi struktúráról és a szóesztétikáról alakult ki határozott benyomásom”.

Volt már korábban Tolkien társaság Szerbiában, vagy akár Jugoszláviában? Vannak jelenleg hasonló témákkal foglalkozó egyesületek?

Amennyire én tudom, a brit és egyéb európai Tolkien társaságokhoz hasonló nem volt korábban sem Jugoszláviában, sem Szerbiában. Volt néhány fórum 15-20 évvel ezelőtt, ahol egymásra találhattak a Tolkien-rajongók, ezek közül talán a *Krčma Poni koji se propinje* (A Pajkos Póni Klub) a legjelentősebb. Olyan társaságok szerveződtek, amelyek általánosabban foglalkoztak a fantasyvel és a sci-fivel, és ezek némelyike a mai napig aktív, ilyen például a *Lazar Komarčić Társaság* [Lazar Komarčić (1839-1909) a szerb sci-fi egyik úttörője volt]. Több egyesület is szervez eseményeket Tolkien, fantasy és sci-fi témában, ilyen a *Valinor* (ők szervezik a Tolkinfest és Tolkindan rendezvényeket Belgrádban), a *Mač i magija* (Kard és Mágia, a szintén belgrádi Epikus Fantasy Fesztivál szervezői), valamint az *Ordo DracoNiš* (az övék a TolkiNiš sci-fi és fantasy fesztivál Nisszában). Mindazonáltal egy olyan szervezet sem volt korábban, amely kizárólag Tolkienra fókuszált volna, a most alakult Szerb Tolkien Társaságnak azonban ez a célja.

Honnan jött az egyesület ötlete éppen most? Meddig jutottatok a megvalósításában?

2018-ban, az első Oxonmootomon [a The Tolkien Society éves oxfordi nagyrendezvényén] találkoztam Shaun Gunnerrel, a The Tolkien Society elnökével – akivel azóta össze is házasodtunk –, és ő már többször próbált rávenni, hogy alapítsak egy Tolkien társaságot Szerbiában, de én vonakodtam. Azonban az elmúlt hónapokban több szerbiai rajongó is érdeklődött nálam ilyesmi iránt, így végül ez győzött meg, hogy eljött az idő egy kifejezetten Tolkiennak szentelt társaság megalapítására. Első, online találkozónkat január 3-án tartottuk nagyjából huszonöt résztvevővel. Főleg arról beszéltünk, hogy a Társaság hogyan fog működni, valamint szóba kerültek lehetséges jövőbeli tervek is.

A második találkozónkon, január 19-én az idei programjainkat tervezzük meg.

Körülbelül hányan csatlakoztak hozzátok eddig? Hogyan tervezitek elérni a lehetséges érdeklődőket?

Az indulás után egy hónappal a Facebook- és Instagram-oldalunk együttvéve már több mint négyszáz követőnél tart, és több mint ötven tag regisztrált a tolkinovodrustvo.rs weboldalunkon is. Az online népszerűsítés mellett a már korábban is létező fantasy csoportokból is sokan terjesztik a Társaság hírét. Havi rendszerességű találkozót szervezünk, továbbá többféle online és személyes programot, amelyek segítenek majd megszólítani és összekötni azokat, akik szeretnék megosztani a Tolkien iránti érdeklődésüket a többi rajongóval.

Mik a terveitek a közeljövőre? Lesz hivatalos tagsági rendszeretek? Már bejegyzett egyesület vagytok, vagy terveztek hamarosan azzá válni?

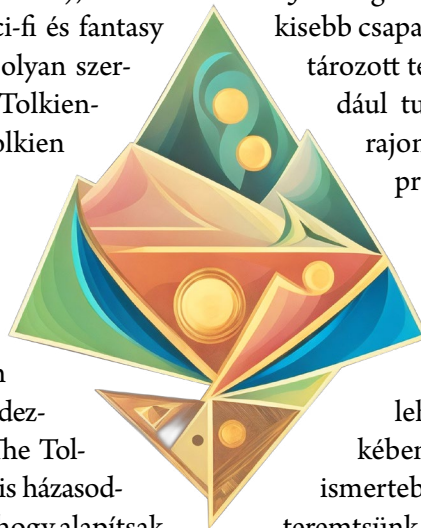
Ezeket a kérdéseket az első találkozó alkalmával mind érintettük, de még szinte semmi nincs eldöntve, szóval egyelőre csak annyit mondhatok, hogy hamarosan, várhatóan már a következő találkozónkon tisztázni fogjuk ezeket.

Milyen programok szervezésében gondolkodtok?

Jelenlegi elképzeléseink szerint a társaság több kisebb csapatból áll majd, amelyek szűkebben meghatározott területekre fognak koncentrálni, mint például tudományos és oktatási tevékenységekre, rajongói találkozókra és fesztiválokra, online programokra stb. Minden csapatnak meglesz a maga feladata, bár szükségszerűen lesznek átfedések is. Különböző érdeklődési területekkel, tapasztalatokkal és képességekkel bíró tagjaink vannak, és arra törekszünk, hogy mindezt a lehető legjobban kihasználjuk annak érdekében, hogy Tolkien életét és munkásságát ismertebbé tegyük Szerbiában, és lehetőséget teremtsünk arra, hogy a rajongók összegyűljenek, és azzal foglalkozhassanak, amivel leginkább szeretnének.

Te milyen szerepet vállalsz?

Az én érdeklődésem elsősorban a tudományos és oktatási területre terjed ki, valószínűleg ebben fogok tudni leginkább közreműködni – a találkozók szervezése és az online felületeink, vagyis a weboldal és a közösségi média kezelése mellett, amit egyelőre még szintén én csinállok,

de ezeket a feladatokat majd megosztanám másokkal, amint megalakulnak ezek a bizonyos munkacsoportok.

Mit gondolsz, Tolkien társaságként lesz lehetőségetek együttműködni a kiadóval is, például a fordítások és a terminológia javításában?

Már most is van egy tagunk, Marko Vasić, aki éppen ezt csinálja, tanácsadó volt az új fordítások megjelentetésénél – *A sonkádi Egyed gazda* és a *Beren és Lúthien* esetében biztosan, de szerintem más köteteken is dolgozott. Van egy YouTube-csatornája is Barbatius Calvus néven, ott is elsősorban Tolkiennal foglalkozik.

Vannak terveitek a hasonló témákkal foglalkozó szerb egyesületekkel és a külföldi Tolkien társaságokkal való együttműködésre?

Többen is vannak már az eddigi érdeklődők között, akik tagjai más fantasy egyesületeknek és csoportoknak, és kifejezték igényüket a közös munkára, szóval igen, az az egyik célunk, hogy támogassuk az együttműködést a különböző csoportok és egyének között, és mindenkit összehozzunk Tolkienről beszélni. Vannak tagjaink, akik már eleve aktívan részt vesznek a régió különböző fantasy rendezvényein, megpróbáljuk kihasználni ezeket a kapcsolatokat, és akár közösen is szervezni eseményeket. Szeretnénk együttműködni más Tolkien társaságokkal is. A brit Tolkien Society több tagját és tevékenységét is jól ismerve bízom benne, hogy velük is lesz valamilyen kapcsolat, de egyelőre korai lenne konkrétabbat mondani. Annyi biztos, hogy kezdetnek regisztráljuk az alakuló Szerb Tolkien Társaságot szmiálként [helyi tagszervezetként] a The Tolkien Societynél is!

Mire idáig jutottunk, megtartottátok a második találkozót is... Vannak új hírek?

Igen! Az a tervünk, hogy havonta (minden hónap harmadik péntekén) találkozunk online vagy személyesen, és mindig lesz valami konkrét program is, legyen az vita, panelbeszélgetés, kvíz vagy csak a kedvenc szakaszaink felolvasása Tolkien műveiből. Továbbá részt veszünk az áprilisi Epikus Fantasy Fesztivál lebonyolításában, decemberben pedig a The Tolkien Societyvel közösen szervezünk konferenciát. Szeretnénk egy kiadványt is létrehozni valamikor, három tagunk elkezdett dolgozni egy podcasten, és lesznek irodalmi, valamint képzőművészeti versenyeink is, de vannak még ezeken felül is megvitatás alatt álló ötleteink. Úgyhogy igen, már elég részletes terveink vannak, és izgatottan várjuk, hogy hogy fog mindez megvalósulni.

AZ ÚJ FORDÍTÁSOKRÓL

A beszélgetés során szóba került Marko Vasić mint az új szerb kiadások szakértője – mivel aligha lesz egyhamar újra szerb interjúnk, ezt az alkalmat ragadtuk meg arra, hogy tőle is kicsit többet tudjunk meg a fordítások felülvizsgálatában játszott szerepéről.

2021 augusztusa óta vagyok közreműködő-szerkesztő a Publik Praktikumnál, ekkor kért meg az ügyvezető, hogy segítsék a szerkesztői csapatnak *A hobbit* jelenlegi fordításában – ami az első szerb fordítás a majdnem negyven évvel ezelőtti jugoszláv kiadás óta – az összes hibát kijavítani. Az eredmény Alan Lee illusztrációival jelent meg.

Így kezdődött az együttműködésünk. Én valamiféle lektor és fordító közötti láncszem vagyok. Az a feladatom, hogy a már lektorált fordítást alaposan átnézzem, és kijavítsam a fordító hibáit, például ha elveszett egy karakter neve vagy nincs rendben a kontextus. Javaslatot tehetek, ha úgy vélem, hogy az adott rész jobban hangzana egy szinonimával az aktuálisan használt kifejezés helyett; de néhány részletet (prózát vagy verset) akár le is fordítok én magam, ha a fordító bizonytalan volt.

Eddig a csapatunk a következő fordításokat adta ki: *Beren és Lúthien* (Beren i Lutijena), *Gondolin bukása* (Pad Gondolina), *A sonkádi Egyed gazda* (Farmer Gil od Hama), *Kóborló és a varázsló* (Tumaralo); és várható még *A woottoni kovácmester* (Kovač iz Velikog Vutona), a *Bombadil Toma kalandjai* (Avanture Toma Bombadila) és a *Númenor bukása* (Pad Numenora).

Ezek egy része (*Beren és Lúthien*, *Gondolin bukása*, *Númenor bukása*) most először jelenik meg szerb nyelven, de a többi is új fordítás, mert a csapatban teljes az egyetértés, hogy Vladimir Janković – aki a *Beren és Lúthien* fordításával két irodalmi díjat is elnyert – az a fordító, aki a legjobban megértette Tolkien műveit, és az eredeti kéziratokhoz való legnagyobb hasonlósággal tudja őket a szerb közönség elé tárni.

Az új fordításokban a régi, elavult változatok minden ködös mondatát és kifejezését – amelyek többnyire a fordító járatlanságából eredtek – felülvizsgáljuk és javítjuk.

NYEREMÉNYJÁTÉK

Készítette: Pálfi Botond (Tindómé)

A hobbitok kalandjaik során sem feledkeztek meg a hasukról, sokszor a legváratlanabb helyzetekben is szakítottak egy kis időt a falatozásra. Utazásaik során nem egyszer valódi lakomát csaptak, de akadt, hogy csak távolról nézték az ételt, vagy útravalónak kapták. Párosítsd össze a különböző menüket a helyszínekkel, ahol asztalra kerültek! A menük melletti betűket a helyszínek szerint sorbarendezve kapható a megfejtés.

1) Henneth Annûn	a) Cram és víz.
2) A Ködhegység lejtői	a) Édes dorwinioni bor, alma és vaj.
3) Thranduil palotája	b) Forró leves, hideg sült, szedres lepény, friss cipó és érett sajt.
4) Vasudvard	c) Halványsárga bor, vajas kenyér, szózott hús, aszalt gyümölcsök és vörös sajt.
5) Esgaroth	d) Különös zamatú, laktató víz.
6) Bombadil Toma háza	d) Lembas és miruvor.
7) Fangorn erdeje	i) Majoránna, petrezselyem, zsálya, kakukkfű, boróka, pisztácia, babér, nyúlhús.
8) Zsáklak	i) Málnalekvár, almás pite, húsos pite, vagdalt hús, saláta, tojás, hideg sült csirke és ánizskenyér, vajas lángos és más finomságok.
9) Pajkos Póni	ó) Mézsör, sűrített tejszín, kétszer sütött mézes sütemény, dió, szárított gyümölcsök.
10) Beorn birtoka	r) Sárga tejszín, lépes méz, fehér kenyér, tej, vaj, sajt, zöldfűszerek és érett bogyók.
11) Lothlórien	s) Sóska, szamáca és forrásvíz.
12) Ithilien	v) Szózott hús, sült szalonna, kenyér vajjal és mézzel, valamint egy kis lápatoroki pipafű.

Küldd el nekünk a megfejtésedet a lassi.szerkesztoseg@tolkien.hu e-mail címre 2024. május 31-ig!

A megfejtők között a *Befejezetlen regék Númenorról és Középföldéről* (Magvető, 2019) egy példányát sorsoljuk ki. A nyereményjáték részletes szabályzata a Tolkien.hu portálon érhető el.

A 2023. januári szám nyereményjátékának megfejtése: Orthanc.

TLV-ÍZELÍTŐ

Készítette: Karakas Dániel

Az alábbi két feladat eredetileg a Tolkien Levelező Verseny dúnadan, illetve dúnadan–nolda összevont kategóriáiban versenyző iskolás csapatok számára készült. Ti hogy boldogultok velük?

1. Végezzétek el az alábbi egyszerű számításokat! Melyik kettőnek lesz ugyanaz az eredménye?

- palantírok + nazgûlok
- Elrond gyermekei * a Hatalomgyűrűk
- Númenor királyai / az istarok
- (a vala úrnők * a valinori fák) – Melkor rabságának korszakai
- hobbit nagykorúság + az Egy Gyűrű hordozói – Berúthiel macskái
- Fëanor unokái + Samu gyerekei + (a valák sarlójának csillagai * a törp atyák)
- (az uralkodó helytartók száma – Finwë feleségei) / hobbitok Völgyzugolyban

Megoldás: a) 16; b) 60; c) 5; d) 11; e) 28; f) 63; g) 5; c=g.

Kép: Paola Fallabrini (Alagos Calén)

2. Az alábbiakban néhány nevet találtok – a szokásostól eltérő betűsorrenddel. Kikre gondoltunk?

- nkárisg; b) gulinaton; c) nuein; d) dinplaa; e) lndfieogrl; f) sasne; g) kneebrnda; h) gsardtaa; i) blldaneao; j) gnobdere

Megoldás: a) Grisnák; b) Ungoliant; c) Uinen; d) Paladin; e) Glorfindel; f) Nessa; g) Erkenbrand; h) Radagast; i) Belladonna; j) Beregond.

TOLKIEN ÉLETE GYEREKEKNEK?

Caroline McAlister: *John Ronald sárkányai*. Studium Plusz, Budapest, 2017.

Írta: Mikesy Anna (Éogil), Papp Miklós Levente (Adanedhel) és Papp Frigyes (Tökmag)

A *John Ronald sárkányai* kötet címlapképe többször jött már szembe az interneten, mire a kisfiunkkal szokásos havi könyvtárlátogatáson fizikai valójában is a kezünkbe akadt. Természetesen kikölcsönöztük – nem is annyira neki, mert úgy éreztük, hogy korai még, hanem inkább magunknak. Most pedig vegyes benyomásokkal írjuk az ajánlót.

A kötet maga keményborítós, jó minőségű és nagyon szépen illusztrált. Eliza Wheeler képei jellegzetes, Tolkien idejében népszerű grafikai stílusban készültek, mi is szívesen nézegetjük. Életkori ajánlás nem szerepel a könyvön, de a történetírás és a szöveg alapján 3-4 éves gyerekek lehetnek a célcsoport; ennek megfelelően az oldalak gazdag illusztrációi mellett csak néhány sor szöveg van.

A kötet célja láthatóan az, hogy gyerekeknek is bemutassa a híres író élettörténetét. Ezzel kapcsolatban a legkorrektebb megfogalmazás talán az, hogy a kitűzött céljának megfelel.

Egy Tolkien-rajongó számára fontos tény, hogy a szerző láthatólag tényleg ismeri Tolkien életét, és a könyv rövid szövegei ellenére jól adja vissza azt a hangulatot, amit a felnőtteknek szóló Tolkien-életrajz is. Érthetetlen azonban, hogy miért nem meséli el az író teljes életét, miért áll meg *A hobbit* megírásánál. Az életrajz ismeretében legfeljebb 2-4 oldal plusz tartalmat jelentett volna Tolkien öregkoráig folytatni a „mesét”.

Szintén nagyon jó ötlet, hogy a sárkányok tematikájára kezdi felfűzni a történetet, hiszen ehhez valószínűleg a legtöbb óvadás tud kapcsolódni. Jó indításnak érezzük, hogy a fiatal John Ronald mindenhol sárkányokat keres, de mivel nem talál, eljut oda, hogy maga alkot sárkányt. Csakhogy a történet megemlíti Smaugot, majd itt vége is szakad. A mi közel hároméves könyvmolyunknak még ugyan nem támadt hiányérzete ettől a befejezéstől, nekünk, szülőknak (és valószínűleg az idősebb gyerekeknek is) annál inkább.

A legfontosabb kérdés azonban a kötet kapcsán, hogy egyáltalán mennyire jó ötlet Tolkien életéről gyerekkönyvet csinálni?

Tolkien életének mozgalmassága még a legaktívabb egyetemista éveiben sem nagyon hasonlítható a műveiben szereplők kalandjaihoz. Az érdekessége a művek inspirációiban és az anekdotikus epizódokban áll. Előbbi a felnőttek számára érdekes, de a Tolkien-műveket még nem ismerő 4-6 éves célcsoport számára aligha mond bármit

is – McAlister ki is hagyta valamennyit. Ami az anekdotákat illeti, ezek természetesen érdekesek lehetnének a gyerekek számára is, de olyan hosszú szociális-kulturális körítés, bevezető kellene hozzájuk, amit ennek a korosztálynak a gyomra még nem emészt meg. Így sajnos ezektől is kénytelen volt a szerző megválni.

Viszont akkor mi marad? Tolkien életének száraz, cseppet sem érdekes váza, hogy mikor hová költözött, ki volt a gyámja, hová járt iskolába. A sárkányok keresésével emészthető lesz ez, de igazából izgalmas nem. És bár az „oxfordi professzor és családapa”-évek még a korábinál is kevésbé kalandosak, kihagyni talán mégis hiba volt őket – pláne, hogy az első sárkányt követte ekkor több is.

Tolkien nyelvek iránti szenvedélyének bemutatására (és talán a nyelvek iránti érdeklődés felkeltésére is) szerepel a kötetben egy Tolkien által kitalált nyelven írott szövegdarabka is. Jópofa ötlet, és felnőttként érdekes kibetűzgetni a nagyon idegen hangzású szavakat, de a célközönségbe tartozó kisfiunk pár alkalom után határozottan

kérte, hogy ne olvassuk fel. Mert értelmetlen...

Utolsóként pedig ismét kettősséggel kell említenünk a „függelékeket”. Tolkien stílusához alighanem közel áll, a (kis)gyerekkönyvek műfajától viszont távolabb a magyarázó kiegészítések hozzáfűzése a meséhez. Aki próbálta már egy három-

évesnek elmagyarázni, hogy az utolsó két oldalt nem olvassa most fel, mert az 1930-as évek grafikai stílusának hatása a könyv egyes képeire nem annyira izgalmas, az pontosan érti, mire gondolunk. A másik függelék Tolkien legfontosabb sárkányait ismerteti: *A hobbit* Smaugját, *A szilmarilok* Glaurungját és Ancalagonját, valamint *A sonkádi Egyed gazda* Fenevérét. Valamilyen oknál fogva *A Gyűrűk Ura* Scathája és *A Kóborló és a varázsló* Nagy Fehér Sárkánya kimaradt a felsorolásból. Persze érthető lenne a szűkített lista abban az esetben, ha amúgy tucatjával lennének egyéb tolkieni sárkányok, de így azért inkább tűnik hiányosnak, mint válogatottnak.

Tehát, kedves felnőtt olvasó, ha te is úgy érzel, mint a háromévesünk („én isz szeletem a füsttölgő, lángot okádó sálkányokat”), vedd a kezébe ezt a szépen illusztrált kötetet! Ha van lehetőséged, vedd ki könyvtárból a gyerekeknek is, de ne vedd a szívedre, ha nem lesz a kedvence – a mi könyvmoly kisfiunknak ez volt az eddigi egyetlen kötet, amit magától sosem kért.

Fotó: Mikesy Anna (Éogil)

GOLLAM BUKÁSA

The Lord of the Rings: Gollum. Daedalic Entertainment, 2023.

Írta: Selmeczi Szonja (Níniel-Nienor)

Sokáig vonakodtam megírni ezt az „ajánlót”, mert nem éreztem korrektnek úgy kritizálni egy játékot, hogy nem jutottam a végére, de aztán el kellett fogadnom, hogy nem véletlenül nem ülök le esténként lelkesen a gépem elé játszani, és érzem inkább feladatnak, hogy haladjak vele, mint szórakozásnak.

Pedig én tényleg lelkesen vártam a *Gollum* játékot, mióta hallottam róla, kíváncsi voltam, mit fognak kihozni belőle. Még azt is türelemmel fogadtam, hogy az eredetileg kitűzött 2021-es megjelenési dátumot folyamatosan tologatták, bár egy idő után már hallani lehetett olyan hangokat, melyek szerint a játék minőségével akadtak problémák, ezért a csúszás. Végül 2023. május 25-én megjelent, és elég gyorsan elszabadultak az indulatok gamer körökben. Már egy nappal a megjelenés után frissítést kellett kiadni hozzá, annyira használhatatlan volt az első verzió (akadt olyan játékkritikus, aki azért nem tudta megírni a beszámolóját, mert PS5-ön a hibák miatt egyszerűen nem lehetett játszani vele). Nem véletlenül halogattam én is a játék beszerzését, a rengeteg negatív véleményt olvasva (jelen ajánló írásakor a Steam 370 felhasználói értékelésének csupán 37%-a pozitív) inkább kivártam, amíg akciósan tudtam hozzájutni. Én még ezek után is reménykedtem, hogy valamennyire azért csak élvezhető lesz, még ha a képi világ gagyi is, hátha a sztori érdekes, vagy izgalmasak a kihívások. De sajnos nem.

A történet szerint a harmadkor 3017. évében járunk, és Gollam visszaemlékezéseit játsszuk végig kezdve onnan, hogy Mordorban raboskodik, egészen addig, amíg onnan megszökve a tündék fogságába nem esik. A játékmenet elvileg interaktív lenne, és attól függően alakulhat a sorsunk, hogy éppen Gollam vagy Szméagol szempontjai szerint cselekszünk – sajnos ez az interaktivitás nem jelenik meg olyan hangsúlyosan, mint vártam volna. Tudtam, hogy olyan tág teret nem hagy, mint az általam nagyon kedvelt *Detroit: Become Human*, de arra nem számítottam, hogy csak néha lehet választani, hogy melyik karakterként válaszolunk valakinek, és ez sem befolyásolja az eseményeket. Azt spoilerek nélkül is megtudtam mások beszámolóiból, hogy egy ponton meghozhatunk egy bizonyos súlyos döntést, ám teljesen mindegy, mit választunk, egy szálon halad tovább a történet, csupán a döntés illúzióját kapjuk meg.

Apropó, történet. Nyilván nehéz újat mondani egy olyan részletesen kidolgozott világ esetén, mint Tolkien Középföldéje, de *A Gyűrűk Ura*-filmeket látott, átlagos

Tolkien-műveltségű játékos számára sem történik semmi váratlan, így igazából izgulni sincs min. A játék elején egy barlangban elrejtett rajzok, tárgyak alapján áll össze Szméagol/Gollam eredettörténete, de mi értelme ezeket összegyűjtögetnie valakinek, aki kicsit is ismeri a sztorit? Gollam személyiségéhez sem ad hozzá semmit a játék, úgymond minden eleve elrendeltetett, mivel a tolkieniret keteket követniük kellett a fejlesztőknek. Az mindenesetre pozitívum, hogy nagyjából hitelesen töltik ki azt az időszakot, amit Tolkien nem részletezett Gollam előéletéből, kirívó ellentmondással nem találkoztam.

A feladatok alapvetően könnyűek, még a legvérszomjásabb fenevadakat is pillanatok alatt ki lehet cselezni, nincs sok kihívás, még a magamfajta kezdő gamer is könnyedén továbbjut mindenhol. Sokat kell mászni, ami egy idő után meglehetősen unalmassá válik, és kockázat sincs benne igazán, mivel ugrás közben nem nagyon kell figyelni a távolságokra és szögekre, Gollam csak nagyon ritkán esik le – bár, ha magasról lezuhan, meghal, viszont az automatikus mentések miatt gyorsan visszakerülünk a játékba. Közben olyan abszurd feladatokkal kell megbirkózni, mint megkeresni a bányában hét rabszolga holttestét, és összegyűjteni a bilétákat, ezt azért elég szürreálisnak éltem meg.

Ami tényleg borzalmas, az a grafika: egyszerűen béna. Gollam nevetségesen néz ki, a csofadt hajszálak a fejetején olyanok, mint egy hajháló. Az orkok nem igazán orkszerűek, az ork börtönőr kinézetre inkább egy csúnya ember. Külön bosszantóak még a bugok. Volt, hogy egyszerűen nem tudtam kiválasztani a kívánt opciót a párbeszédnél, a derékig földbe süllyedő karaktereket pedig már nem is részletezném.

A Daedalic csúnyán belebukott a *Gollumba*, még a nyáron bejelentették, hogy a következőnek tervezett Középfölde tematikájú játékukat nem készítik el, sőt, még a fejlesztői részlegüket is bezárják. A pletykák szerint a játék sorsa eleve meg volt pecsételve: állítólag a fejlesztőket folyamatosan ingyen túlóráztatták, a lehető legalacsonyabb bért fizették nekik, és egyébként sem teremtettek ideális munkakörnyezetet a számukra.

A fentieket olvasva talán nem meglepő, hogy nem élveztem a játékot. Lehetett volna jó, de egy összecsapott fércmunkának érződik. Kicsit lelkiismeretfurdalásom is van, hogy pénzt adtam egy ilyen megkérdőjelezhető körülmények között született játékra, de ha már így történt, daczból csakazértis végigviszem – bár ezt másoknak annyira nem javaslom.

ORKOK ÉS ORGONÁK

Moritz Eggert: *Orck*

Írta: Forgács Máté (Hirannor Luinthôn)

A hagyományoknak megfelelően idén is november második hétvégéjén került sor a Rising Stars elnevezésű háromnapos minifesztiválra a Művészetek Palotájában. A programsorozat az Európai Hangversenyterem Szövetsége (ECHO) hozta létre. A szervezetet alkotó koncerthelyszínek fiatal, de már komoly szakmai tapasztalattal rendelkező zenészeket delegálnak a programba, akik közül egy szakmai zsűri választja ki azt a hat főt, akik az adott évadban európai koncertturnén vehetnek részt ezekben az európai koncerttermekben.

A Rising Stars egyik jellegzetessége, hogy minden zeneszerzőnek az ECHO-val közösen fel kell kérnie egy kortárs zeneszerzőt, hogy komponáljon egy új darabot az adott muzsikusknak, így a MÜPA minden évben magyarországi, és néhány esetben nemzetközi ősbemutató helyszíne. Ezúttal sem volt ez másképp: november 12-én a tehetséges német orgonista, Sebastian Heindl előadásában csendült fel a világon először Moritz Eggert *Orck* című darabja.

Moritz Eggert, zeneszerző és zongoraművész 1965. november 25-én született Heidelbergben. Tanulmányait a frankfurti Dr. Hoch Konzervatóriumban kezdte, ezt

követően a frankfurti, majd a müncheni Zene- és Előadóművészeti Egyetemen tanult, a posztgraduális képzést pedig a londoni Guildhall Schoolban végezte. Jelenleg a müncheni intézmény tanára és a Bajor Szépművészeti Akadémia tagja. Legismertebb alkotása a 2006-os labdarugó világbajnokság nyitóünnepségére komponált oratórium. Magának a megnyitó ceremóniának is az egyik megálmodója, rendezője volt. Emellett számos operát, balettet szerzett, de írt már nagyzenekari, kamarazene-kari és szólóhangszeres darabokat is. Munkásságát többek között Schneider-Schott- és Zemlinsky-díjjal ismerték el. A klasszikus zene mellett élénken érdeklődik a jazz és a rockzene iránt is.

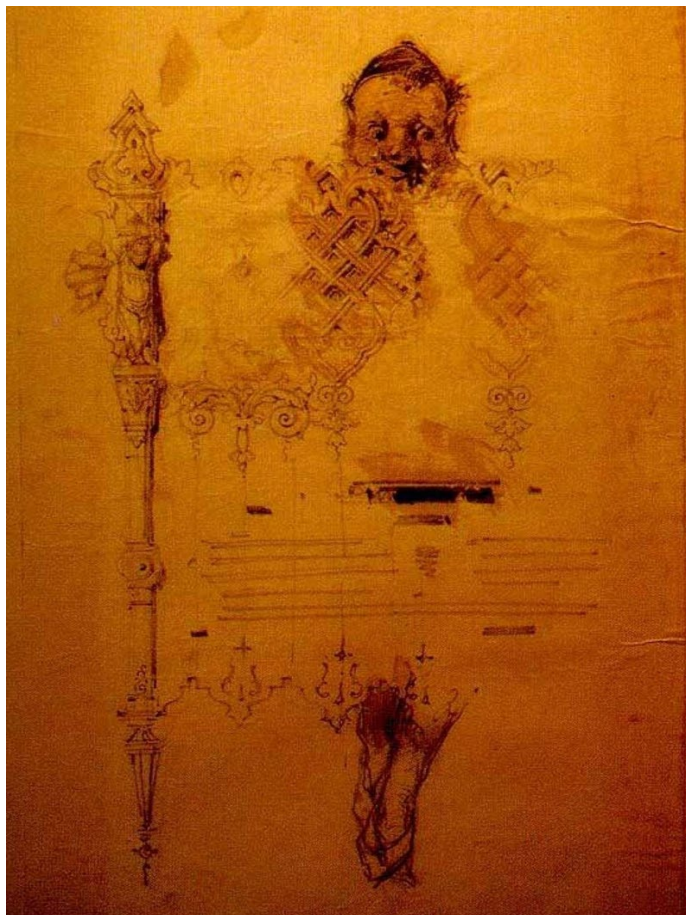
Fotó: Susanne Diesner [Wikimedia, CC-BY-SA 4.0]

Mostani darabjának címe három utalást is tartalmaz. Egyrészt a rock szó anagrammája, másrészt hangzásában hasonlít az orgona francia elnevezésére (orgue), és *A Gyűrűk Ura* orkjaíra is emlékeztet. Eggert leírásából kiderül, hogy fiatal korában nagy hatással volt rá az Emerson, Lake & Palmer nevű rockegyüttes *Egy kiállítás képei* című albuma, melyet Muszorgszkij zongorasztvite, amit pedig Viktor Hartmann francia származású orosz építész és festőművész képei inspiráltak. Ennek gnómfigurájáról asszociált a zeneszerző Tolkien lényekre.

A mű valóban tökéletes aláfestő zene lenne bármilyen Tolkien-adaptáció orkok menetelését vagy velük vívott küzdelmet ábrázoló jelenetéhez. A darab érdekessége, hogy hagyományos és elektromos, például a rockzenészek által is gyakran használt Hammond-orgonán is elő lehet adni. Sikeresen ötvözi a klasszikus zenei megoldásokat a rockzene ritmikájával, illetve gitárszerű elemekkel. A Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem rendkívüli hangzással rendelkező, hatalmas orgonájának köszönhetően páratlan élmény volt hallani ezt az alkotást.

Remélem, hogy egyszer felvételre kerül az *Orck* (lehetőleg egy olyan kaliberű hangszeren, mint a MÜPA orgonája), és bárki, bármikor meg tudja majd hallgatni. Addig is a Rising Stars turné további állomásain csendül majd fel: az időpontok és helyszínek megtalálhatóak az ECHO weboldalon.

Ez a cikk a Tóth Endre által írt műsorfüzet felhasználásával készült.

Kép: Viktor Hartmann: *A gnóm* (vázlat) [BMC Könyvtár]

VARÁZSLATOS ÖSSZEJÖVETEL KÖZÉPFÖLDÉN

Magic: The Gathering – The Lord of the Rings: Tales of Middle-earth

Írta: Sárközy Anna Regina (Snufi)

A *Magic: The Gathering* kártyajáték régóta ismert társasjátékos körökben, immár harminc éve van a piacon, és még mindig tud újat mutatni. Többek között abban rejlik a vonzereje, hogy a játékhoz elég fejenként egy úgynevezett kezdőszett, amely húsz lapot tartalmaz. (Bár egy hivatalos pakli minimum hatvan lap, egy próbához biztosan elég ez a húsz kártya egy játékos számára.) A legtöbb esetben két fő játssza, de vannak olyan kiegészítők, amelyekkel négy- és ötfős játék is lehetséges.

Jelenleg mintegy huszonnégyezer különböző *Magic* kártyalap kering forgalomban – ez a másik oka a népszerűségének –, így nagyon változatos paklikat lehet felépíteni. (A pakliépítés jelen esetben annyit jelent, hogy kisebb csomagokban lehet kártyákat vásárolni, amelyeket összeválogatva lehet csatázni.) Általánosságban elmondható, hogy szinte bármely lapot lehet kombinálni bármely lappal egy saját összeállítású paklihoz (a kivételekre ezen cikk keretében nem szeretnék kitérni). Sokféle *Magic* kártyaszett létezik, mindegyik más világba kalauzol el minket, de mindben az a közös, hogy azonosak a szabályok, emiatt lesznek a paklik keverhetők egymással.

Lássuk, hogyan kell játszani! A kártyapaklik megkeverése után véletlenszerűen választunk kezdőjátékost, majd tetszőleges módon, például húszoldalú kockákkal jelöljük a kiinduló húsz életpontot. Hét lapot húzunk fel a kezünkbe, amelyeket megtekintés után megtarthatunk, vagy ezeket a pakli aljára téve lehetséges egy másodszori húzás, amennyiben az elsőre húzott hét lap nem tartalmaz a játék kezdéséhez elég jó kártyákat.

A kezdéshez meg kell alapozni a manabázist, ezért olyan kártyákat érdemes az első körben letenni a kezünkből, amelyek manát adnak nekünk (ezek a „terület” [land] típusú kártyák), mivel minden egyes lény, varázslat vagy akció – azaz kártyalap – kijátszása manapontokba fog kerülni a játék során, tehát önmagában nem használható egy varázslatkártya, ha nincs előtte letéve a játéktérre a szükséges manát adó elegendő területkártya. Ezek a manapontok a kártyák jobb felső sarkán vannak jelölve, és többféle színűek lehetnek.

A *Magic*nek ötféle színe van: kék, vörös, fehér, zöld és fekete. Szinte minden esetben ezekhez tartoznak a lapok attól függetlenül, hogy terület (land), varázslat (sorcery),

bűbáj (enchantment), lény (creature), szövetséges (planeswalker), varázstárgy (artifact) vagy azonnali (instant) kártyáról van szó. Egymásra elsősorban azok a lapok lesznek hatással, amelyeknek ugyanaz a színük. Tehát egy zöld területkártya biztosan ad manát egy zöld bűbájkártya kijátszásához – más kérdés, hogy minél erősebb egy kártya, annál több mana kell hozzá, akár többféle színből.

A játékosok a manabázist a játék során folyamatosan építhetik, és – miközben körönként egy újabb lapot húznak, úgy, hogy mindig maximum hét kártya maradjon a kezünkben – támadhatják egymást. A gyors párbajok során egy közepes méretű indulópakliból a lapok többsége játékba kerül.

A játék lényege, hogy az ügyesen felépített paklinkban lapuló lényekkel, varázslatokkal és hadsereggel legyőzzük a másik felet, azaz minél hamarabb ejtsünk rajta húsz sebzést, hogy elfogyjanak életpontjai. A sebzés nemcsak a játékost érheti, összpontosulhat egy-egy lényen vagy hadseregen is, ilyenkor a sebzés nem a játékos húsz életpontjából kerül levonásra, hanem azt a kártyalapot semmisíti meg, amelyik a megtámadott katonáját jelentette. Tehát egy jól felépített hadsereg el fogja nyelni a támadások jó részét.

A 2023 nyarán megjelent *A Gyűrűk Ura* tematikájú *Magic: The Gathering* kártyaszettek már megjelenésük előtt felkeltették az érdeklődést – többek között azzal, hogy Aragorn fekete bőruként ábrázolták, valamint, hogy a kártyakészlet tartalmazni fog egy olyan lapot, amely egyedülálló lesz, azaz egyetlen példányban kerül forgalomba. Ez az Egy Gyűrű, és mordori nyelven olvasható rajta az Egy Gyűrű felirata.

Mi a klasszikus kétfős párbajt próbáltuk ki két hatvanlapos paklival, amelyekből az egyik zöld-fehér tematikára épül és a Szabad Népeket képviseli, a másik pedig vörös-fekete és a Homályt testesíti meg. A kék kártyák többnyire a Szövetség oldalán álló karakterek vagy tárgyak. Érdekes, hogy a két frakció mennyire eltérő taktikával támad a játék során: míg a mordori szekcióra jellemző, hogy sok gyengébb ellenfélből áll, és a sokadik körben tudnak igazán hatékonyan támadni együttes erővel, addig a Szabad Népek kevésbé agresszíven támadnak, és általánosságban megfigyelhető, hogy például igen lassan tudnak

Fotó: Sárközy Anna Regina (Snufi)

gyógyulni egy-egy sérülés után. Ezt könyvhű adaptációnak tartom. Szintén figyelemre méltó részlet, hogy a színeket az alkotók többnyire népekhez társították: hobbitok és tündék (zöld), emberek (fehér), Mordor lényei (vörös és fekete), ennek megfelelően a kombinációk – mint Legolas íja és maga Legolas, vagy Bilbó Gyűrűje és bármely félszerzet – is a történetbeli eseményeket követik.

A tolkieni témák ábrázolásáért Greg és Tim Hildebrandt volt felelős, és szerintem nagyon szép munkát végeztek. Teljesen eredeti grafikákról van szó, nem a filmek ihlették a kártyalapokat. Az illusztrációk sok esetben könyvbe vagy rajzfilmbe illők, főként igaz ez az ételekre, amelyek egyébként a játék szempontjából varázstárgynak minősülnek, de a galadhrim íjat vagy a Bilbó Gyűrűjét ábrázoló lap is hasonlóan szép.

A játék maga nehezen indult be, mivel mindketten először találkoztunk a *Magickel*, így a különböző kártyákon előforduló kifejezéseket és kulcsszavakat egyesével kellett kikeresgelnünk a szabályban; ezek között ráadásul

nagyon hasonló jelentésűek is vannak, mint például az, hogy a kártyákat eldobáskor a temetőbe tesszük vagy pedig a játékból kikerülnek. Legtöbbször a *discard* csupán a temetőbe való eldobást jelenti, és ezek visszaforgathatók a húzópakliba, de van olyan akció is, amely végleg eliminálja az adott kártyát az éppen zajló párbajból.

Ezeknek a kulcsszavaknak a megfelelő értelmezése és alkalmazása némi fennakadást okozott a játék során, de aki már eleve tisztában van a *Magic: The Gathering* terminológiájával, annak nem lesz vele sok problémája. Én erre kevésbé voltam fogékony, nekem kissé zavaros volt, így ez több alkalommal is kedvem szegte, de tulajdonképpen azt elmondhatom, hogy a játékmenet lendületes és élvezetes. A titok abban rejlik, hogy valóban jól összeállított paklival játszunk, amihez kis türelem és gyakorlat kell.

Ennek ellenére bátran ajánlom kezdőknek is, mert gyorsan tanulható, és a tolkieni mitológiában előforduló helyszíneket, szereplőket, lényeket és tárgyakat jól illesztették bele a játékba.

RÉGI TANULMÁNYOK ÚJ KÖNTÖSBEN

Uhrman Iván: *Üzenetek Középföldére – Tolkien-tanulmányok*. Attraktor, Máriabesnyő-Gödöllő, 2023.

Írta: Lázár András

Üzenetek Középföldére – Tolkien-tanulmányok címmel jelent meg Uhrman Iván tanulmánykötete 2023 májusában az Attraktor kiadó gondozásában. A személyes hangvételű bevezetést hét rövidebb-hosszabb írás követi, összesen 174 oldalon.

Az előszóból a szerző Tolkienhoz és a hazánkban vele foglalkozókhöz fűződő viszonyát ismerhetjük meg. A *Gyűrűk Ura* 1981-es első magyar megjelenése óta rajongó olvasó, majd 1991-től gimnáziumi magyartanárként Tolkien-szakkört szervezett, amit az évtized közepétől az *Aurin* című elektronikus folyóiratban publikált írásai, a 2000-es évek elejétől pedig a Magyar Tolkien Társaság kezdeti konferenciáin tartott előadásai követtek. A kötetben megjelenő tanulmányok ez utóbbi időszakból származnak, ahogy a *Bombadil Toma kalandjainak* magyar megjelenése is (2002), amelynek fordítása részben szintén Uhrman nevéhez kötődik. E szerepvállalásoknak vége szakadt, miután egy meg nem nevezett ifjú Tolkien-kutató a filológia szabályait számonkérve nemes egyszerűséggel bullshitnek értékelte a *Néhány észrevétel Bombadil Tomáról* című írását, majd 2009 őszén az egyetemi Tolkien-kurzus újabb félévére és a Társaság későbbi konferenciáira már nem is hívták előadni.

Az elsőként szereplő, tulajdonképpen címadó *Egy üzenet Középföldére* tanulmány Tolkien és az ő kabátjából

előbújó fantasy műfaj sikerére keresi a választ. Eszerint az unalmas polgári világ elől menekülő, ugyanakkor hamar öncélúvá váló romantikát az emberi sorsokat kendőzetlenül elének táró, de adatszerűségével művészeti értékét elvesztő realizmus váltja – mindezek temérdek példával alátámasztva. A huszadik század írói a mítosz és a fantázia jegyében teremtenek új irányzatot; megismerjük Tolkien történeteinek évtizedeken át történő formálódását az íróasztal fiókjában, és kitérünk a sci-fi és fantasy közötti alapvető különbségekre. Kielégítő irodalomtörténeti áttekintés, bár sajnos számomra nem lett világos, mi az a bizonyos üzenet Középföldére.

Az *Olymposztól a Taniquetilig* az *Ainulindaléval* és a *Valaquentával* foglalkozik, sajátos szinkretizmus (a vallások ötvözése) mellett érvelve. A Biblia, a Tóra, a germán mitológia és leginkább a hellén kultúra elemeit ismeri fel *A szilmarilok* fent említett részeiben, a valákat pedig sorra különböző görög isteneknek felelteti meg. A kultúrtörténeti tudás kétségkívül hatalmas, ámbar ilyen határozottan egyenlőségjeleket húzni még úgy is indokolatlannak tűnik, hogy az esetenkénti eltérések, különbségek becsülettel fel vannak sorolva. Például míg a Zeus–Manwë párhuzam könnyen adja magát, Apollónt Oromében meglátni talán már inkább fantázia kérdése.

A *Néhány észrevétel Bombadil Tomáról* nekem fájóan leegyszerűsítő. Címszereplőnk és felesége, Aranymag

eredetét vizsgálva nagyon hamar arra a következtetésre jutunk, hogy ők bizony maiák, s ezzel a rejtélyt nemhogy megoldottuk, de mintha rejtélyről szó sem lett volna... Pedig szerintem ahány érv szól a maiaság mellett, ugyanannyit találhatunk ellene. Érthető, hogy Tolkien végletekig részletgazdag világában egy ilyen, szándékosan nyitva hagyott kérdés évtizedek óta vitákat és frusztrációt szül, de a lehetséges értelmezések pártatlan ízelgetését jobban élveztem volna.

A Tizenkilenc gyűrű – avagy mennyi fér bele négy sorba? az Egy Gyűrűre rótt hírheft varázsvers első négy sora alapján azt boncolgatja: miért pont adott számú Nagy Gyűrű készült? Válaszul az érintett fajok nemzetségeinek száma szolgál (kivéve az emberekét), a felvezetésben kitérve a tündegyűrűk birtokosainak változására a történet alakulása során. A továbbiakban a szerző összefüggéseket fedez fel a törpgyűrűk és a középkorban ismert bolygók száma között, valamint utóbbiak fémekkel való alkímiai megfeleltethetősége nyomán azt a következtetést vonja le, hogy maguk a törpgyűrűk is aranyból, ezüstből, rézből, vasból, ónból, ólomból készültek – a hetedik kizárásos alapon mithrilből, mert a higany erre nem alkalmas. Az ide tartozó lábjegyzet hozzáteszi, hogy *A szilmarilok* csupán aranygyűrűket említ. A záró oldalakon a Nagy Gyűrűk számának kérdését a számmisztika felől közelíti meg.

A Mítosz és horror Középföldén a Gonosz mibenlétével foglalkozik. Térbeli horizontális vagy vertikális elhelyezkedést keres, megkülönböztet kisstílusú és mitikus méretű gonoszságot, párhuzamot von különböző alvilágok között az Odüsszeiától kezdve az Ószövetségen, a Rig-Védán és a kalevalai runókon át a Nibelung-tetralógiáig. Megvizsgálja Szméagol esküjét és a Gyűrű erejét, amely azt betartatja vele, ismerteti a démoni szereplőket Ungolianttól Thuringwethilig, a balrogoztól a nyivajkákig. Részletes, tárgyilagos, gördülékeny tanulmány, a Jó erőibe vetett megingathatatlan hit fontosságát hangsúlyozó lezárással.

A trollok természetrajzához azt veszi sorra, mit lehet tudni a trollokról a *Bombadil Toma kalandjaiban* megjelent **Éti-Csiguska** (Tótfalusi Istvánnál: **Leven Gyula**) című vers, Bilbónak *A hobbit*-béli találkozása, Szilszakáll leírása és egyéb említések alapján. Ismert származási történetükön, miszerint kőből lettek, csavar egyet, és a ködhegység-beli viharban sziklákat hajigáló kőóriások Morgoth által megrontott őseiben ismeri fel az első trollokat. Emellett arra is keresi a választ, hogy az orkokénál jóval tekintélyesebb fizikumuk ellenére miért nem lettek bármely Sötét Úr hasznosabb szolgálói.

A Bestiarium terrae mediae I. hipotézise szerint „Középföldén fantáziaállatokkal alig találkozunk”. Ennek

bizonyítására a nazgûlok repülő háticasállatait a Pteranodon őshüllőnem képviselőinek írja le, amely elég nagy és elég ocsmány, hogy betöltse ezt a szerepet – „oktondi akaratosság lett volna [...] másik, nem létező szörnyet agyalni ki helyette”. A *Bombadil Toma kalandjaiból* ismerős perdipuntaló (fastitocalon) alakja, a tengerész történetek sziget méretű óriásteknőse az érvelés szerint inkább paródia, mint komolyan veendő középföldi lény. A sárkányokról egyetlen mondat esik, a teóriába való illeszkedésük hiányában. Hogy fantázialény alatt alapjában véve mit értünk, az a bevezetőben kissé homályos és ellentmondásos.

A könyv jól szerkesztett, tagolt, könnyen átlátható. Néhány elütés és kevésbé zavaró következtelenség maradt csak benne, a Tolkien szó néha magas hangrendű toldalékkal, a szinkretizmus é-vel is szerepel, de az olvasás minőségét ez nem befolyásolja. Jobban sajnálom, hogy az *Aurin*-cikkekre mutató kötetvégi linkek nem működnek, megnéztem volna őket „eredetiben” is.

Uhrman Iván többször kijelenti, hogy *A szilmarilok* tulajdonképpen egy kézikönyvként kell, hogy funkcionáljon, ahol meg kell találnunk minden, máshol kifejtetlen, elsikkadó, kimaradó információt. „Természetesen a ki nem fejtett mondatokkal sokkal többet nem tehetünk, mint hogy adott esetben akár önkényesen fejtjük ki őket”, teszi hozzá egy ízben. Ebből fakadnak a könyv erősségei és gyengeségei is. Akik a pusztá tényekre, életrajzi adatokból következő összefüggésekre kíváncsiak, maradhatnak a Társaság tanulmányköteteinél, ám akik fogékonyak a headcanonokra, és kedvelik az egyedi megközelítéseket, azoknak bátran ajánlom ezt a kötetet is.

Kép: Analfabéták [TLV 2020/2021]

A kötet tanulmányai közül az eredetileg az *Aurin* weboldalon megjelent hat írás archív változatban hozzáférhető: web.archive.org/web/20211030190352/https://webzone.ee/aurin/honlapok/tolkien/tolkszak.html; a *Bestiarium terrae mediae I.* a Lassi Laurië V/1. számában olvasható.

A FEKETE FA

Írta: Eva Zahradníková (Mirach) [TLV 2014/2015]

Fordította: Feró Zsófia

Tudós vagyok. Nem az a fajta, aki foltos laborköpenyben, kócos hajjal végzi a kísérleteit. Olyanok csak a szuperhősfilmekben vannak. Nem vagyok CSI-os helyszínelő sem, aki egyetlen sejt alapján rájön, hogy ki a gyilkos. Ők is csak a tévésorozatok világában léteznek, én pedig irigylem a laborjuk felszereléseit, noha nyilvánvalóan rosszul használják őket. Játszadózom néha DNS-sel és folyékony nitrogénnel, de alapvetően egy dendrológus vagyok. A fákat kutatom. Molekuláris adatokat nyerek ki a legöregebb példányokból, hogy megállapítsam, mekkora a genetikai változatosságuk egyetlen organizmuson belül.

Egy barátom, Peter régészként dolgozik, ami elsöre nem tűnik az enyémhez közeli tudományágnak. Azonban Peter gyakran alkalmazza a dendrokronológia módszerét. Ennek során egyetlen, évgyűrűkkel rendelkező minta alapján meg tudja becsülni, hogy mikor vágták ki az adott fát. Emellett egy pár milliméter széles törzsmintából képes megállapítani, hogy milyen idősök az általam tanulmányozott élő fák, én pedig segítek neki meghatározni az ő kutatásaiban felbukkanó fák pontos fajtát, elvégre ő nem ért a botanikához.

Éppen ezért nem lepett meg, amikor egyik reggel egy ilyen kéréssel hívott fel.

– Szia, Eva – kezdte. – Van rám egy kis időd ma?

Megmondtam neki, hogy reggel órát tartok, de a délutánom szabad.

– Remek! – válaszolta, és hallani véltem a hangján, hogy valami nagy régészeti áttörésben reménykedik. Vagy lehet, hogy csak unalmamban képzeltem ezt: a növényrendszertan oktatása nem épp a legizgalmasabb tevékenység. – Kettőkor átviszek pár mintát. Nagyon kíváncsi vagyok, hogy mit gondolsz majd róluk!

Én is kíváncsi voltam valamennyire, de az még reggel volt. Megtartottam az órát, megebédeltem, és kettőre szinte el is feledkeztem a korábbi kíváncsiságról. Csak akkor jutott eszembe, hogy Peter át akart jönni, amikor már az ajtón kopogtatott. Hajlamos vagyok elfelejtkezni az ilyenről, ha nem írom fel.

– Nézd! – vágott bele köszönés nélkül, és elővett egy műanyagba gondosan becsomagolt fadarabot. A fa fekete volt.

– Nem égett meg, ugye? – kérdeztem, csak hogy biztos legyek benne. Tényleg nem tűnt égettnek.

– Nem – rázta meg a fejét Peter. – Szerinted ébenfa? Őszintén szólva nekem is ez volt az első gondolatom. Az ébenfa a legismertebb fekete fa.

– Lehet – mondtam. – Van benne bármi szokatlan?

– Hát... lehet – válaszolta Peter. Nyilvánvaló volt, hogy nem akart beszámolni a fa megtalálásának körülményeiről, amíg biztosra meg nem mondom, hogy milyen fajról van szó. Talán valami újonnan felfedezett ősi kereskedelmi útvonal bizonyítéka lehetne, és ezért óvatoskodott.

– Nos, mielőtt ránéznék mikroszkóppal, azt egyszerűen meg tudjuk állapítani, hogy a Diospyros nemzetségből való-e.

Felvettem a mintát, és ellenőriztem, hogy vízálló-e a műanyag csomagolás. Ezután megtöltöttem egy főzőpoharat vízzel, és beletettem a fát. Lebegett rajta.

– Úgy tűnik, nem ébenfa – mondtam. – Az sűrűbb lenne a víznél, és lesüllyedne.

– Ó... – Peter elhalkult. – Rendben. Meg tudod állapítani, hogy mi ez? Lehetőleg minél hamarabb. Szükségünk lenne valami kiindulóponttra a kormeghatározáshoz...

– Persze, megpróbálom – bólintottam bizonytalanul. Ahhoz, hogy dendrokronológiával meg tudja határozni egy faminta korát, tudnia kellett, hogy melyik fajhoz tartozik, hogy összevetesse az évgyűrűk szélességét az ismert adatbázisokkal. – De lehet, hogy inkább a szénizotópos módszerrel kellene próbálkoznod. Nem hiszem, hogy ezt a fajt megtalálnád az adatbázisokban. Akármi is ez, ritkának tűnik.

Válaszul csak morgott valamit arról, hogy túl költséges és időigényes. Mint kiderült, már küldött egy másik mintát egy németországi radiokarbon laboratóriumba, de csak hetek múlva számíthatott eredményekre.

A következő két napot azzal töltöttem, hogy próbáltam beazonosítani a különös fát. Könnyebb volt az ébenfánál, ugyanakkor erősebb is. Majdnem kicsorbult a késem, amikor próbáltam kivágni belőle egy szeletet a mikroszkópos vizsgálathoz. A mikroszkóp pedig olyan fastruktúrát mutatott, amely semmi általam ismerthez nem hasonlított. Végül feladtam, és felhívtam Petert.

– Szia – mondtam a telefonba. – Nézd... Nem szívesen ismerem be, de fogalmam sincs, hogy mi ez a fa. Egyáltalán honnan van?

Kép: Nagy-Herczeg Boglárka [TLV 2021/2022]

Egy ideig nem válaszolt. Már-már azt hittem, letette a telefont.

– Hát, jó – mondta végül. – A pozsonyi várnál vagyok. Csörögj rám, ha ideértél, és megmutatom.

Így is tettem, ő pedig bevitt, de nem a várba, hanem a várkertbe. Az épp felújítás alatt állt, ezért a régészek alapos vizsgálatnak vetették alá, mielőtt ki tudja, hány évig megint nem végezhetnek majd ott ásást. A leleteket még nem vették ki a földből, hogy ne bontsák meg a térbeli elhelyezkedésüket.

– Ez egy nagyon ősi réteg – magyarázta Peter szinte áhítatosan. – Korábbi, mint az itteni kelta és szláv települések. Ami azt illeti, itt nem is lett volna szabad fát találnunk ...

Ám mégis ott volt. Egy láda, abból a bizonyos fekete fából. Még a fémpántokat is szinte teljesen elemésztette a rozsda, de a fán nem látszott az enyészet nyoma. Érdeklődve közelebb léptem. Le volt törve egy darab a fából, ahol Peter mintát vett, és a belülről áradó sötétség egyre csak vonzott magához.

– Mi van benne? – kérdeztem.

– Még nem nyitottuk ki – válaszolta Peter. – Előbb el kell vinnünk a laborba.

Elgondolkodva bólintottam, le sem véve a szemem a ládáról. Odamentem hozzá, és belestem a keskeny repedésen. Mintha láttam volna benne valamit. A sötétben semmit sem kellett volna látnom, de az a valami fénylett. Egyre közelebb húzott. Úgy éreztem, az elmém áthalad a repedésen, be a ládába és magába a kőbe. Mert egy kő volt benne, egy sötét, tökéletesen kerek és sima kő. Azonban ahogy ránéztem, nem tűnt sötétnek. Mintha ... élt volna. Egy nagy folyó jelent meg előttem. Felismertem az ország alakját. Ott volt a Duna és a Kis-Kárpátok. De a város más volt. Nem Pozsonyt láttam. Helyette fehér paloták sejlettek fel előttem, a folyón pedig egy nagy kőhíd ívelt át, amelyen egy gyönyörű torony magasodott. A tornyon egy zászló lobogott, rajta egy fával, egy koronával és hét csillaggal.

Kép: Nagy-Herczeg Boglárka

A kép hirtelen eltűnt, én pedig zavarodottan pislogtam magam elé. A földön, a fekete láda mellett térdeltem, Peter pedig aggódva figyelt.

– Tudom, milyen fából készült ... – suttoztam hirtelen meggyőződéssel. – A neve *lebethron* ...

Az eredeti angol szöveg a TLV blogján olvasható.

A MEGYEI NAPTÁRRÓL

Írta: Tóth Gergely (Alyr)

Ezt a dátumos „ugyanaz a neve a hónapoknak, de nem is ugyanakkor történt, hanem tíz nappal előbb” dolgot kicsit direkt szőrszálhasogatónak érzem Tolkientól, hogy amikor valaki végre megjegyyez egy dátumot, akkor ki lehessen javítani, hogy „well, actually...” – persze valószínűleg az történt, hogy egy kellemes őszi délutánon egyszer csak csörgött Mr. Unwin telefonja, és a kiadóvezető mit sem sejtve felvette...

– Végre! Végre kiszámoltam! – hallotta a telefonban az elhadart köszönés után.

– Szervusz, John – mondta Unwin, és remélte, hogy nem hallatszik nagyon lemondónak a hangja.

– Ronald.

– Elnézést, Ronald.

– Szóval az van, hogy kiszámoltam, hogy máskor kellene indulniuk Völgyzugolyból, és akkor kijönne, hogy amikor Gorgorothon átkelnek, akkor a hold ... Szóval az a lényeg, hogy nem lehetne kijavítani gyorsan?

– John ...

– Ronald.

– Ronald, a könyv két éve megjelent.

– Ó.

– És egyébként eléggé sikeres, nem tudom, látad-e a levelet, amit küldtem.

– De nem lehetne?

– J... Ronald, most szedik *A Király visszatér* Függelékét.

– Melyik nyomda? Van egy ötletem!

– Ne, John, Ronald, ne ... És már letette ... A szedő meg fog ölni ...

A fenti írás, habár nyilvánvalóan a képzelet szüleménye, akár meg is történhetett volna hozzávetőlegesen ilyenformán, mert ahogy Tolkien leveleiből és egyéb jegyzeteiből kiderül, tényleg sokat számolgatta és tologatta a különböző dátumokat, főként azt, hogy mikor is volna érdemes a Gyűrűtársaságnak elindulnia Völgyzugolyból. Erről (is) bővebben lehet majd olvasni a magyarul hamarosan megjelenő Középfölde Históriaja VII. – Vasudvard árulása című kötetben.

A VALINORI MACSKAINVÁZIÓ

Írta: Felcser / Mandos Átokkereskedői [TLV 2023/2024]

A legendák sok eseményről szólnak. Olyanról, amely valóban megtörtént, ám olyanról is, amelynek a fele sem igaz. Valahogy mégis minden tünde ösztönösen megveti a macskákat, vagy épp retteg tőlük, mert a Homály szolgálóinak tartják őket. Vajon honnan eredhet a különös ellenszenv ezen állatok és az általában természetbarát tündék között? Mi történhetett, ami elidegenítette egymástól e két békés fajt?

A Fák még ragyogtak Valinorban, fényesebben, mint ezernyi Nap az égen, mert teremőjük, Yavanna értő gondozása alatt egyre növekedtek. Két megdönthetetlen oszlopként hirdették a világosságot és a tisztaságot, amit ez az ország jelképezett. Fëanor már régóta száműzetésben élt Formenosban, csakhogy a valák hívására visszatért, hogy kibékülhessen testvéröccsével, Fingolfinnal, akit korábban galád módon megtámadott. Fëanor a bocsánatát kérte, s a fivére, kegyes úr lévén, némi nógatás után megnyhült. Bár a saját bátyja tört az életére, képes volt magamögött hagyni a viharos múltat, hátha együtt egy szabadabb, jobb jövőt teremthetnek, melyet nem árnyékol be Melkor fenyegetése. Úgy vélte, Fëanor öt hosszú éven át tartó büntetése elegendő volt a benne rejlő vadság megzabolozására, s így már méltó arra, hogy visszatérjen közejük.

A Taniquetil tetején magasodtak Manwë és Varda csarnokai, tele elbűvölő dallamokkal. Falikat fehér márványból faragták, és ragyogó gyöngyökkel ékesítették. Gyönyörű szöttesek lógtak benn, amelyek a vidám, nyugodt mindennapokat jelenítették meg; a tündék kézműves munkáin fák és virágok motívumai virítottak. A menyegyzetről kristálycsillár lógott, jobbára csak díszképp, hisz nem volt szükségük egyéb fényre, mint amit a Fák nyújtottak nekik. Éppen egy jeles esemény zajlott eme kiegyezéssel egybekötve, ahol számos tünde jelen volt. Az ünnep sokat jelentett a valák számára, és mivel igazán kedvelték Ilúvatar gyermekeit, megosztották velük ezen pillanatok. Manwë pontosan azért rendelte haza Fëanort, hogy a viszály ne boríthasson árnyékot az örömteli alkalomra.

Volt azonban valaki, aki sötétségből szótt köpönyegében Ungoliant oldalán suhant keresztül a környező földeken, egyenesen Laurelin és Telperion felé. Melkor ármánykodása és hamis ígéretei megnyerték neki a pók segítségét. Együtt közeltek hát a fákhöz, melyeknek a

fényére Ungoliant hosszú ideje áhított.

Azokban a fel szabadult pillanatokban, melyek Fëanor és Fingolfin megbékülését követték, mikoron megszűnt volna az ellenségeskedés Finwë leszármazottai közt, minden sötétségbe borult. Senki nem látott semmit, hisz a nagy fényesség után, a Fák halálakor, egyikük szeme sem szokta még meg azt a vaksötétet. És csend lett.

Azt a csendet pedig hamarosan halk, kaparászó hangok töltötték be. Először alig lehetett észrevenni, ám a néma csarnok falairól hamarosan sokszoros hangerővel verődtek vissza. Valaki felkiáltott, ugyanis érzett egy nem is olyan apró szőrös testet, amely közvetlenül mellette haladt el. Hirtelen csörömpölés hangzott fel a terem végéből: összetört valami, a darabjai pedig szétszóródtak a földön. Immár mindenki látta a megannyi világító szempárt. Ekkor egy másik tünde velőtrázót sikoltott.

A csillagok, melyeket Varda ragyogtatott fel az égbolton, némileg megvilágították a helyiséget, a gyér fényben pedig feltűnt egy karcsú sziluett: egy állaté, apró, hegyes fülekkel, kecses nyakkal, végtagokkal és hosszú farokkal. Sosem látott lények voltak ezek: a macskák. Még többen jelentek meg, egy egész hadseregre való vetette be magát a tömegbe. Hol félelmetes nagymacskák, hol alattomos tekintetű cicák bukkantak fel. Az állatok nyugodtan pislogtak a tündékre, körbe-körbe járkáltak a lábukhoz dörgölözve, ám az ismeretlen könnyedén félelmet, rettegést ébreszthet a lelkünkben, így történt ez a tündékkal is. A sikoly arra készítetett másokat, hogy éberrel figyeljenek, és amint mindannyian meglátták az árnyékból előbúvó jószágokat, pánik tört ki a tündék között, de mekkora! Belezengett az egész díszes palota.

Véletlenül rátapostak a farkukra vagy a lábukra, menekülésre vagy épp támadásra készítetve őket. A macskák nyivákkoltak, nem tetszett nekik a helyzet. Kaparni kezdték a színes szöveteket, harapták a tündéket, ahol csak érték. Elszaggatták

a ruháikat, a lábaikon próbáltak feljebb kapaszkodni – erre még nagyobb lett a rémület.

Újabb tárgyak törtek össze, egyikük már a csillárra is feljutott, a kristályok egymásnak verődtek, csengő hangon csilingeltek. Mivel a fennakadt példány nem volt nagyobb egy átlagos házi macskánál, csak ide-oda himbálózott rajta, leszakítani nem tudta. Aztán vagy elvesztette fogását, vagy leugrott, fogalmunk sincs. Annyi biztos, hogy egyenesen az alatta álló Fingolfin fejére zuhant, aki erre hatalmasat üvöltött. A macska megijedt, kieresztette karmait, és menekülni próbált, ám az egyik lába beakadt: Fingolfin dús hajának fonatai csapdába ejtették őt, ahogy egyre hevesebben kapálózott, mely cselekedetét igencsak megsínylette a szerencsétlen tünde. Próbálta ugyan leszedni magáról az állatot, ezzel azonban csupán annyit ért el, hogy az a karjait is összekarmolta. Mire végre sikerült megszabadulnia tőle, az arca tele lett mély karcolásokkal.

A fejtelenségben a macskákon és egymáson áttaposva mindenki menekülni igyekezett. Néhányuknak odalett a ruhája vagy épp a haja. A padló immár telis-tele volt szilánkokkal, melyekbe sokan beleléptek. Kristály poharak, edények... mind eltört.

Fëanor tudott a macskákról, de egyáltalán nem számított arra, hogy ezek a jámbor lények ilyen vérszomjasak tudnak lenni. Fogalma sem volt Melkor mesterkedéseiről, aki elvett minden fényt a világból. Vagyis majdnem mindent... A szilmarilokra gondolt: azokra a becses ékkövekre, melyek a Fák ragyogását őrizték. És megrémült. A valák meg akarják majd szerezni mind a hármat. Figyelmeztették őt, mégsem hitte el, egészen addig a pillanatig.

Végre valahára sikerült kivergődnie a szabadba, ahol kissé világosabbnak tündek az égen világló csillagok. Megpillantotta egyik teremtményét, amely kifejezetten apró volt, még a térdéig sem ért fel. Dorombolva a bokájához dörgölözött, mire a karjába vette. Lassan simogatta az állat fényes fekete bundáját. Eszébe jutottak azok a nyugalmas napok, mikor még csak ő

meg az édesapja voltak, mielőtt jöttek volna a testvérei. Ezután furcsamód az édesanyjára gondolt, aki már réges-rég meghalt, és sosem tért vissza valami rejtélyes oknál fogva. Vajon ő lett volna ez az ok?

Elvetette ezeket a gondolatokat, már így is túl mélyre merült. A kezében pihenő kiscicára pillantott, az pedig visszanézett rá értelmes, zöld szemével. Halkan nyávogott, megnyalogatta a kezét, majd leugrott a földre. Ott hagyta.

Ekkor eszmélt csak rá, hogy figyelik. Fingolfin, aki alig látott valamicskét a borzasztó világtalanságtól és a szemébe folyt vértől, az ajtóban állt, és az alakot mustrálta, aki úgy dédelgette a rájuk támadó dögök egyikét, mintha a gyermeke lenne. Nem volt képes kivenni az arcát.

Fëanor a fivére láttán menekülőre fogta, el kellett tűnnie a szeme elől. Futás közben pontosan tudta, viszonyuk már sosem lehet újra olyan, mint egykor. A fiain és apja szeretetén túl csakis a szilmarilok jelentettek reményt a számára. Fogalma sem volt róla, hogy utóbbi kettőt már elvesztette. Azon az éjszakán, amikor a teremtményeit Manwë csarnokaiba hozta.

S a macskák nem csak azt a szent helyet, hanem egész Valinort elleték. A városok utcáit rótták, betörték a házakba pusztá szórakozásból. Halálra rémítették a telereket, akik nem vettek részt az ünnepségen. Őket saját házaikban érte a váratlan „támadás”: a nagy sötétségben csupán izzó szemek látszottak, a macskákéi.

Így hát a macskák azóta rossz ómenként vannak jelen a tünde köztudatban, s Arwen úrnő is azért (meg néhány más okból) nem szíveli ezeket az állatokat, mert az ő dédnagyanyja, Idril tanúja volt e sötét eseményeknek.

Persze történtek egyéb incidensek is. Szól például egy eléggé elferdített történet Elrondról, egy macskáról és egy szandálról. Azt is megjegyezném, hogy Vardának és Manwének sem túlzottan tetszik, ha a trónszékükre piszkít egy állat...

Az illusztrációkat egy másik csapattag, Enikő készítette.

OXFORD – TOLKIEN NYOMÁBAN

Írta: Orthmayr Flóra (Metaflora)

Kóstoló

Ha csak egy délutánod van Oxfordban, szerintem leginkább sétálgatni érdemes, de ha már J. R. R. Tolkienről van szó, három környéket kifejezetten javaslok útba ejteni.

A Broad Streeten a Bodleianhoz tartozó Weston Library ingyenes időszaki kiállításainak valamelyikén sokszor látható egy-egy tolkien rajz vagy kézirat; a boltja pedig a *Maker of Middle-earth* kiállítás óta a legjobb hely a Tolkienhoz kapcsolódó ajándéktárgyak beszerzésére. Ha hiányérzeted maradt, a szomszédos Blackwell's kínálatát is érdemes megtekinteni – ez a bolt arról is híres, hogy korabeli állapotában őrzi az irodát, amelyben 1915-ben Tolkien eladta *Manó lábak* című versének kiadási jogát. Mellette találd a White Horse kocsmát, ahol *A Gyűrűk Urából* olvasott fel az Inklings tagjainak. Szemben van a Tudománytörténeti Múzeum épülete, ahol az *Oxford English Dictionary* dolgozott, mellette pedig (két további Blackwell's között) az Exeter College utcája nyílik, a Tolkien által tintarajzon is megörökített Turl Street.

Az Inklings legismertebb törzshelye, az **Eagle and Child** évek óta zárva van, de a híres társasághoz hasonlóan téged is kárpótolhat a St Giles' szemközti oldalán a **Lamb & Flag**, ahol a bejárat fölött mostanában tengwar felirat üdvözl; észak felé kicsit tovább haladva pedig a Gonzága Szent Alajos templomhoz (Oratory Church of St. Aloysius Gonzaga) érsz: e három bármelyikében olyan helyen pihenhetsz meg, ahol Tolkien is sok időt töltött.

És végül meglátogathatod Tolkien sírját a **Wolvercote temetőben**: ez nincs sétatávolságra, de busszal nagyjából tíz perc a központtól. „Beren és Lúthien” sírkövéhez könnyű eljutni, mert a bejáratról kezdve táblák mutatják az utat; és a közelben, az odavezető ösvény másik oldalán nyugszik legidősebb és legifjabb gyermekük, John és Priscilla.

Ha folytatnád a felfedezést: Oxford belvárosában valószínűleg nehezebb olyan utcát találni, ahol nem járt Tolkien, mint olyat, ahol igen, de lássunk még néhány kiemelt jelentőségű helyszínt – a teljesség esélye nélkül.

Kollégiumok

A Tolkienhoz leginkább köthető három kollégium közül a Pembroke nem látogatható; az **Exeter** (ahol végzett) és a **Merton** (ahol 1945-től volt professzor) viszont általában igen, belépődíj ellenében – a Mertonban szervezett körbevezetés is van. Az Exeter kápolnájában látható a Faith Tolkien (Christopher Tolkien első felesége) által készített bronz Tolkien-mellszobor egyik példánya. A kollégiumok nyitvatartása elég korlátozott, és a tanítási időszaktól is függ, így érdemes előre tájékozódni; illetve meg lehet próbálni kifejezetten a kápolnák szertartásaira bejutni.

Lakhelyek

Tolkien sokfelé lakott Oxfordban, de ezek az épületek egyszerű lakóházak, egyik sem látogatható, és nem szolgálnak különösebb látványossággal, bár némelyik ismerős lehet egy-egy híresebb fényképről. A központban három címre sétálhatunk el: Priscillával hármashban utoljára (1950–1953) a **Holywell Street 99**-ben, előtte (1947–1950) a **Manor Road 3**-ban éltek, Tolkien utolsó otthona pedig a **Merton Street 21**. volt (1972–1973). Emléktábla csak két messzebbi házon látható: az egyik a Tolkien család leghíresebb lakhelye, a **Northmoor Road 20**. a város északi részében (1930-ban költöztek ide a szomszédos 22-ből, és egészen 1947-ig, tehát *A hobbit* és nagyrészt *A Gyűrűk Ura* írása idején is itt laktak); a másik pedig a **Sandfield Road 76**. a keletre eső Headingtonban, ahol utolsó oxfordi éveit (1953–1968) töltötte együtt a Tolkien házaspár. (Ebben az időben Tolkien a közeli Pádúai Szent Antal templomba járt, amelyben négy nappal a halála után pap fia, John mondott érte gyászmisét.)

További érdekességek

A Radcliffe Square és az itt álló **Radcliffe Camera** szerepel a **Notion Club Papers**ben, a leírások alapján a numentori Melkor-templommal rokonítják. Állítólag az **Oxford University Press** múzeumát is érdemes meglátogatni a Great Clarendon Streeten, mert a kiállításon gyakran szerepelnek a Tolkien által az *Oxford English Dictionary*hez írt szókártyák: a belépés ingyenes, de előzetesen kell időpontot foglalni (a körbevezetések nagyjából 30-45 perc hosszúak). Az **Eastgate Hotel** pedig arra büszke, hogy Tolkien gyakran itt ebédelt, továbbá itt találkozott C. S. Lewisszal is hétfő reggelenként.

A **Botanikus Kert** nevezetessége, hogy itt készült az utolsó fénykép Tolkienről, amelyen egyik kedvenc fájával, egy fekete fenyővel látható. Ezt a híres fát (amelynek emlékét a Black Pine Whisky is őrzi) 2014 júliusában sajnos ki kellett vágni, itt növekszik azonban az egyik leszármazottja, amelyet Károly herceg ültetett el 2021-ben.

Ha pedig valakit a Botanikus Kert jegyárai elriasztanának a látogatástól, de az ideje engedi, hogy fák közt üldögéljen, keresse meg a University Parks területén, a Cherwell partján a **Tolkien-emlékpadot**, amelyet a Tolkien Centerary Conference alkalmából állítottak 1992-ben. Mögötte elültettek Két Fát is: Telperiont egy ezüst juhar, Laurelint egy fehér akác képviseli.

*A sétához ajánlom a **The Tolkien Society Facebook-csoportjának** fájljai közt található (angol nyelvű) Tolkien in Oxford: A Brief Guide dokumentumot, amely hasznos forrása volt eme összefoglalónak is – a személyes tapasztalatok, illetve a csoporttagok által megosztott javaslatok mellett.*

